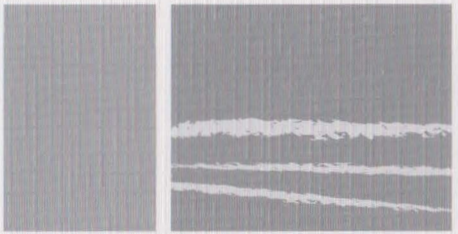
ŞİİR

AYRINTI

sonia
Sanchez

Çevirenler: Emirhan Oğuz - Efrahim Nevzat

seçilmiş şiirler

Şiir Şarkı Haiku

Sonia Sanchez

Sonia Sanchez, 9 Eylül 1934'te Alabama, Birmingham'da Wilsonia Benita Driver adıyla dünyaya geldi. Bir yıl sonra annesi küçük kız kardeşini dünyaya getirirken öldü. "Anne" diye hitap ettiği ve kişiliğinin belirmesinde çok önemli duygusal ve eğitsel etkisi olan büyükannesinin o altı yaşındayken ölümü üzerine aile 1943'te New York'a göç ederek Harlem'e yerleşti. Genç Sonia, şiir ilgisini geliştirdiği lise yıllarından sonra 1955'te girdiği Hunter College'da yaratıcı yazım derslerine devam etti ve siyaset bilimi alanında lisans derecesi aldı. Yüksek lisans yaptığı New York Üniversitesi'nde poetika okumalarını derinleştirdi. Irk ayrımcılığı ve baskı politikalarına karşı durarak siyah halk arasında siyahlık ve eşitlik bilincinin güçlendirilmesi mücadelesinde yerini aldı. "Sanatın Siyah Devrim'in silahı olduğunu" ilan eden Siyah Sanatlar Hareketi'nin kuruluşuna katıldı. 1965'te San Francisco bölgesinde başladığı eğitmenliğini ABD'deki birçok üniversitede dersler vererek emekliliğine kadar sürdürdü.

Aralarında Robert Creeley Ödülü, Robert Frost Nişanı, Lucretia Mott Ödülü, Uluslararası Kadın Barış ve Özgürlük Birliği Ödülü, 1999 Langston Hughes Şiir Ödülü gibi birçok saygın ödülle onurlandırılmış olan Sonia Sanchez, her yıl şiir sanatında olağanüstü ve kanıtlanmış ustalığı takdiren verilen Academy of American Poets 2018 Wallace Stevens Şiir Ödülü'nün de sahibidir.

Sonia Sanchez'in yayımlanmış yapıtları:

Şiir: *Collected Poems* (2021); *Morning Haiku* (2010); *Shake Loose My Skin: New and Selected Poems* (1999); *Like the Singing Coming Off the Drums: Love Poems* (1998); *Does Your House Have Lions?* (1995); *Wounded in the House of a Friend* (1995); *Under a Soprano Sky* (1987); *Homegirls & Handgrenades* (1984); *I've Been a Woman: New and Selected Poems* (1978); *A Blues Book for Blue Black Magical Women* (1973); *Love Poems* (1973); *We a BaddDDD People* (1970); *Homecoming* (1969).

Oyunlar: *Black Cats Back and Uneasy Landings* (1995); *I'm Black When I'm Singing, I'm Blue When I Ain't* (1982); *Malcolm Man/Don't Live Here No Mo'* (1979); *Uh Huh: But How Do It Free Us?* (1974); *Dirty Hearts '72* (1973); *The Bronx Is Next* (1970); *Sister Son/ji* (1969).

Çocuk Edebiyatı: *A Sound Investment and Other Stories* (1979); *The Adventures of Fat Head, Small Head, and Square Head* (1973); *It's a New Day: Poems for Young Brothas and Sistuhs* (1971).

Sanchez ayrıca iki önemli antolojinin editörüdür: *We Be Word Sorcerers: Twenty-Five Stories by Black Americans* (1973); *Three Hundred Sixty Degrees of Blackness Comin at You* (1971).

Emirhan Oğuz

1977-1987 yılları arasında yazdığı şiirlerden bir bölümünü bir araya getiren *Ateş Hırsızları Söylencesi* adlı kitabı 1987 Akademi Kitabevi Şiir Ödülü ve 1988 Ceyhun Atuf Kansu Şiir Ödülü'ne değer görülen Oğuz'un, *Yanardağ Güncesi: El Salvador'da Edebiyat ve Devrim* (1990) isimli derleme-çeviri çalışması ve sonrasında davaya konu olan *Ermeni Tabusu* (1993) çevirisinin de içinde yer aldığı bazı çalışmaları 90'lı yıllarda kitap olarak yayımlandı. Oğuz, *Ateş Hırsızları Söylencesi*'nden yirmi küsur yıl sonra 2009'da *Myndos Geçişi* adlı ikinci kitabını okurla paylaştı. 2010 Altın Portakal Şiir Ödülü'ne değer görülen kitap ödülün ertesi yıl gerçekleştirilen geleneksel sempozyumunda ele alındı ve sunulan bildiriler *Emirhan Oğuz Şiiri ve Myndos Geçişi* (2011) adıyla ayrıca kitaplaştırıldı. Oğuz, kurulduğu 2014 yılı başından bu yana Ayrıntı Şiir dizisinin editörüdür.

Efrahim Nevzat

1962'de İstanbul'da doğdu. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yerel Yönetimi Bölümü'nde yüksek lisans yaptı. 2005'ten bu yana yayıncılık yapan Nevzat, D.H. Lawrence, Sade, Pessoa, Apollinaire, Oscar Wilde, Bertolt Brecht ve Stefan Zweig'ın yapıtlarının da aralarında bulunduğu çok sayıda kitabın Türkçe yayın editörüdür.

Sonia Sanchez

Şiir Şarkı Haiku

Seçilmiş Şiirler

Ayrıntı: 1540
Şiir Dizisi: 49

Şiir Şarkı Haiku / *Seçilmiş Şiirler*
Sonia Sanchez

Kitabın Orijinal Adı
Shake-Loose My Skin & Morning Haiku

Çevirenler
Emirhan Oğuz - Efrahim Nevzat

Yayıma Hazırlayan
Ebru Akkaş

Son Okuma
Tanya Varer

© 1999 by Sonia Sanchez
Published by arrangement with Sonia Sanchez

© 2010 by Sonia Sanchez
Published by arrangement with Beacon Press, Boston

Bu kitabın Türkçe yayım hakları Akçalı Ajans aracılığıyla alınmıştır.

Bu kitabın Türkçe yayım hakları Ayrıntı Yayınları'na aittir.

Kapak Tasarımı
Petek Yılmaz

Dizgi
Hediye Gümen

Baskı
Ali Laçin - Barış Matbaa-Mücellit
Davutpaşa Cad. Güven San. Sit. C Blok No. 286
Topkapı/Zeytinburnu - İstanbul - Tel. 0212 567 11 00 / Sertifika No: 46277

Birinci Basım: *2021*

ISBN 978-605-314-540-0
Sertifika No.: 10704

AYRINTI YAYINLARI
Basım Dağıtım San. ve Tic. A.Ş.
Hocapaşa Mah. Dervişler Sok. Dirikoçlar İş Hanı
No: 1 Kat: 5 Sirkeci – İstanbul
Tel.: (0212) 512 15 00 Faks: (0212) 512 15 11
www.ayrintiyayinlari.com.tr & info@ayrintiyayinlari.com.tr

twitter.com/ayrintiyayinevi facebook.com/ayrintiyayinevi instagram.com/ayrintiyayinlari

Sonia Sanchez

Şiir Şarkı Haiku

Seçilmiş Şiirler

Çevirenler: Emirhan Oğuz-Efrahim Nevzat

Sunuş

ABD'nin yeni başkanı Joe Biden'ın görevi devraldığı törende genç kadın şair Amanda Gorman, kitaplarından birine de adını veren "The Hill We Climb" adlı şiirini okudu. 2017 Amerikan Ulusal Genç Şairi ünvanının da sahibi olan Gorman, tören davetini aldığında içine girdiği duygu durumunu "heyecan, mutlululuk, onur ve tevazu gibi duyguların yanı sıra büyük bir korkuyu da yansıtan sevinç dolu bir dans!" olarak nitelemişti. Törendeki performansı bu duygu durumunu bire bir yansıtıyordu.

Genç şairin "tırmandığı tepe", siyah halkın uzun eşitlik mücadelesi sonunda varmak istediği özgürlüğü imliyor, şiir bu uzun tırmanış boyunca çekilen "derin mavi" acının şarkısını söylüyordu. Alçalan heceler, düzenli düzensiz soluk alıp verişler, dalgın suskunluklar, siyasal vurgularla koyulaşan sözcükler, başladığında durmayacakmış gibi görünen kesikli kesiksiz tümce heyelanları...

Amanda Morgan'ın sözü ve sesi, Trump öncesi dönemde Barack Obama'nın 2007'deki yemin töreninde sahne alan Maya Angelou'nun da içlerinde bulunduğu Afrikalı-Amerikalı güçlü kadın şair ve eylemciler geleneğinin parçası olarak nitelendi.

Özellikle 1960'ların ikinci yarısından itibaren etkinlik kazanan bu geleneğin en önemli öznelerinden biri de yine Angelou'nun "edebiyat ormanında bir aslan" olarak nitelediği, çağdaşı ve yol arkadaşı, şair, dramaturg, eğitmen Sonia Sanchez'dir.

Sonia Sanchez, 9 Eylül 1934'te Alabama, Birmingham'da Wilsonia Benita Driver adıyla dünyaya geldi.

Babası Wilson Driver bir caz topluluğunda davulcuydu.

Doğumundan bir yıl sonra, annesinin kardeşini dünyaya getirirken ölmesi üzerine Sonia, küçük kardeşiyle birlikte büyükannesinin yanında kalmaya başladı. "Anne" diye hitap ettiği yaşlı kadının sevgi dolu ilgisi Sonia'nın kişiliğinin özgürce gelişmesinde etkili oldu. Hayatın sertliklerine karşı direnç geliştirebilmeyi ondan öğrenmiş, ilk sözel anlatılar ve şiir hafızasını da onu çocuk yaşında toplumsal çevre ile ilişkide özgür bırakan bu bilge kadın sayesinde kurmuştu. İlk şiirini de gerçekte onun için yazmış olduğunu "Sevgili Anne" adlı şiirinde hikâye eder. Altı yaşındayken büyükannesinin ölümü küçük kızı derinden etkiler; kekemelik baş göstermiş ve çok sevdiği masalcısının yokluğunda bu konuşma zorluğunu eline kalemi alarak, yazarak aşmaya yönelmiştir. Yakın çevresi tarafından alaya alınmanın da getirdiği ezinçle daha çok içe dönük karalamaları ve "duyumsayış durumlarını" yansıtan şiir parçacıklarından oluşan günlükler ve küçük defterler tutar.

Büyükannenin ölümünden bir süre sonra 1943'te babası, aile hısımlarından olan üvey annesi ve küçük kız kardeşiyle birlikte Harlem'e taşınırlar.

Burada aldıkları eğitim hakkındaki anıları genç kızın siyahlık farkındalığına varışının ilk sahnelerini ortaya koyar. İlköğretim programındaki olumsuz örneklemeler zihnine yerleşecek, siyahları "sapık, sadece köle, gevezelik eden, üstelik çalışmayıp boyuna karpuz yiyen yarı vahşiler" olarak gösteren egemen anlatı karşısındaki şaşkınlığı gitgide bir aidiyet öfkesine dönüşecek, genç kızda bilinçli bir ırk tepkisinin biçim bulmasına yol açacaktır. Okul dışı çevrelerde duydukları ve kütüphanelerde yaptığı okumalarla siyahların gerçek ha-

yatını yazan siyah yazarların da var olduğunu öğrenir ve siyahlık durumuna dair bilgisini doğrudan bu yazarların kitaplarına ulaşarak geliştirir.

Harlem, acımasız karmaşasına karşın genç Sonia'yı yeni yaşam dersleriyle de buluşturmaktadır. Ezilen insanların birliktelik duygusunun, dayanışmanın, siyah varoluşun ayrıksı ve ağır zorluklarının bilincine varır. Liseden sonra 1955'te girdiği Hunter College'da yaratıcı yazım derslerine devam eder ve siyaset bilimi alanında lisans derecesi alır. Yüksek lisans yaptığı New York Üniversitesi'nde şair ve eleştirmen Louise Bogan ile şiir ve poetika okumaları çalışır.

Sanchez'in üniversite yılları onun o güne kadarki yaşam deneyimlerinden beslenen "siyahlık" duygusunun kültürel bir varoluş ve siyasal bilinç düzeyinde biçim bulduğu bir dönüm noktasıdır. 1960'ların başında, Irk Eşitliği Kongresi'nin (CORE) felsefesini destekler. Ancak daha sonra siyahların Amerika Birleşik Devletleri'nde beyazlar tarafından asla gerçekten eşit kabul edilmeyeceğine inanan Siyah Müslüman lider Malcolm X'in düşüncelerine yakınlık göstererek ayrılıkçı siyah eğilimi benimseyecektir. Malcolm X ve Martin Luther King'in Afrikalılık bilincinin köklere uzanan tarihi konusundaki anlatılarından bir eğitimci olarak coşkuyla esinlenir. Dinleyicilerin dikkatini çekmeyi başaran derinlikli hitabet yönteminlerindeki sözel öğeler ve vurgu gücünden şiir kurgusu ve sunumunda yararlanır. Bir yandan açık şiir performanslarıyla haklar ve özgürlükler mücadelesinde yer alırken diğer yandan kendini eğitim alanında siyah kültürel mirasın açığa çıkarılması, geliştirilmesi ve yetkinleştirilmesine adar. 1967'de San Francisco Üniversitesi'nde, siyah kadın yazarları görünür kılarak Afrikalı-Amerikalı edebiyatı üzerinde farkındalık yaratmayı hedefleyen ders programını değişik etnik kesimlerden öğrencileriyle gerçekleştirir. ABD'de öğrencile-

rin ağırlıkla "beyaz" olduğu bir üniversitede böyle bir program ilk kez gerçekleştirilmektedir. Siyah kültürel alanın derinliğini ortaya koymak için yapılan çalışmalarda Sanchez böylece öncü bir rol oynayacak, adı bu alandaki çalışmalarıyla özellikle öne çıkacaktır.

Sanchez Afrikalı-Amerikalıların kültürel tarihi, şiir, yazın ve yazma üzerine hapishanelerde yaptığı çalışmalarla da anılır. 1969'da evlenerek soyadını aldığı ve Anita adlı kızının babası Porto Rikolu göçmen Albert Sanchez'den boşandıktan sonra iki yıl evli kalacağı fenomenal şair Etheridge Knight'la da bu çalışmalar sırasında bir araya gelmiştir.

Amerikalı siyah halkın 1960'lı yıllarda gelişen siyasal haklar ve varoluş mücadelesi kültürel alanda ve siyasette birbirini etkileyen iç içe iki köktenci hareketin, Siyah Sanatlar Hareketi (Black Arts Movement/BAM) ve Siyah Güç'ün (Black Power) ortaya çıkışına da temel oluşturmuştur.

Sonia Sanchez siyah kültürel-sanatsal alanın oluşumu için yeni, devrimci tanımlar çizen BAM'ın başlangıçtan itibaren etkin bileşeni olur.

Siyah Sanatlar Hareketi'nin 1965 ile 1975 arasındaki on yıllık coşkulu yaratım süreci Siyah entelektüel ve kültürel gelişimi köklü biçimde etkilerken siyasi hareketin yönünü ve biçimini de değiştirmiştir. BAM'ın katılımcılarından şair Larry Neal, hareketi çok önemli ve tartışmalı bir kavrama göndermede bulunarak Afrikalı-Amerikalıların "kendi kaderini tayin etme arzusuyla bağlantılı" görmektedir. Gil Scott-Heron'un dolaysız siyasal söylemi, John Coltrane'in tinsel açılımlara devrimci bir ivme kazandıran ruhani coşkusu, özellikle Malcolm X'in öldürülüşünden sonra Amiri Baraka'nın (LeRoi Jo-

nes) keskin entelektüel şiddet söylemi BAM'ı "fildişi kulede durmak istemeyenlerin" devrimci alanı haline getirir. Sonia Sanchez, Lorraine Hansberry, Nikki Giovanni ve Audre Lorde gibi kadın bileşenler de harekette etkin rol oynamaktadır. Siyah kadının özgür, eşitlikçi ve bağımsız sesini büyük devrimci dalgaya katmakta ikircim göstermezler. Hareket, bazı yerlerde tartışmalı olsa da, o zamanlar Afrikalı-Amerikalıların kültürel ve siyasal alanlarda temsil edilme ve varoluş şeklini değiştirmiş ve izleri sonraki yıllara da yayılmak üzere hem siyah hem beyaz yazarları ve sanatçıları derinden etkilemiştir.

Sanatlar arası bileşik biçimlerin olağandışı bir çiçeklenme yaşadığı bu süreçte Sanchez Greenwich Village'de Amiri Baraka (LeRoi Jones), Haki R. Madhubuti (Don L. Lee) ve Larry Neal gibi şairlerin katıldığı bir yazarlar atölyesi kurar. Madhubuti, Nikki Giovanni ve Etheridge Knight ile birlikte "Broadside Dörtlüsü"nü oluşturur. İlk şiir kitabı *Homecoming* (Eve Dönüş, 1969) yayımlanır. Kitap, beyazların Amerika'sını ve beyaz şiddeti doğrudan hedef almakta, siyahların toplumsal, kültürel, psikolojik baskılanışının ve özgürlük yoksunluğunun ifadesi olan "yeni-kölelik" sistemine karşı savaşımcı tutumu yücelten açık ve sert şiirlerden oluşmaktadır.

Sanchez, *We a BaddDDD People* (Biz Fena Kötü Halk, 1970) adlı ikinci kitabının yayımlanışı ertesinde 1971'de Nation of Islam (İslam Milleti) hareketine katılır. Aynı yıl, şiirlerini okuduğu A *Sun Lady* for *All Seasons Read Her Poetry* (Dört Mevsimin Güneş Kadını Şiirlerini Okuyor) adlı plağı yayımlar. "Bu plak aşktan bahsedecektir" diye başlayan kayıtlar performatif şiir-şarkının örneklerini içermekte, şairin çalkantılı ilk mücadele on yılı ve yaşam deneyimleri üzerinden siyah özneyi özellikle bir siyah olarak kendini sevmeye, kendini gerçekleştirerek özgürleştirmeye, böylece "millet" olmaya çağırmaktadır. İslami tercih açıkça ifadeye büründürülmüş, ku-

rucu adlar övgüyle payelendirilmiştir. Bu dönemde *A Blues Book for Blue Black Magical Women* (Mavi Siyah Büyülü Kadın İçin Blues Kitabı, 1973) ve *Love Poems* (Aşk Şiirleri, 1973) adlı kitaplarını yayımlar. Ne var ki Nation of Islam'daki erkek egemen cinsiyetçi tutum ve kadınlara yönelik baskıcı eğilim nedeniyle Sanchez 1975'te toplulukla yolunu ayıracaktır.

Sanchez, şair Etheridge Knight'tan olan ikizlerine Mungu Neuse (Siyah Tanrı) ve Morani Neuse (Siyah Savaşçı) adlarını vermişti. Afrikalı köklerine sadakatin nişanesi olarak çocuklarına bu adları koyduğu dönem Sanchez'in en etkin biçimde siyasal eylemin içinde olduğu yıllara da denk geliyordu. Takip eden yılları çocuklarıyla birlikte yerleştiği Philadelphia'da, esasen onların eğitimini öne alan bir yaşam düzeni çerçevesinde öğretim görevlisi olarak geçirdi. On yılı aşan bu süre sonunda yeniden şiir kitaplarını yayımlamaya başladı. 1984'te *Homegirls & Handgrenades* (Evkızları ve Elbombaları), 1987'de *Under a Soprano Sky* (Soprano Gökyüzü Altında) yayımlandı. Sekiz yıl kadar sonra 1995'te arka arkaya *Wounded in the House of a Friend* (Arkadaş Evinde Yaralı) ve *Does Your House Have Lions?* (Evinizde Aslan Var mı?) kitapları yayımlandı. Önceki dönem yapıtlarındaki isyancı siyasi ruhun tonu temelde hep korunsa da Sanchez'in tema yayılımını eşitsizlikler sorununun bütün alanlarına doğru genişlettiği ve özellikle son iki kitabında teatral epik anlatı birikiminden geniş ölçüde yararlandığı, yeni ve karmaşık biçim ve bileşimleri kullandığı gözlemlenir.

Sanchez 1998'de yayımladığı *Like the Singing Coming Off the Drums: Love Poems* (Davullardan Gelen Şarkı Gibi: Aşk Şiirleri) ve epik yapıda az sayıda yeni şiiri de eklediği 1999'da-

ki *Shake Loose My Skin: New and Selected Poems* (Salla Ger Derimi: Yeni ve Seçilmiş Şiirler) adlı seçkiden on yıl sonra 2010'da *Morning Haiku* (Sabah Haikuları) kitabını yayımladı. Geçen nisan ayında okura sunulan *Collected Poems* (Seçilmiş Şiirler) 88. yaşına adım atan şairin şiir kitapları serüveninin şu an için sonuna işaret etmektedir.

1977'de öğretmenliğe başladığı Temple Üniversitesi'nde 1999'da emekli olana kadar Laura Carnell İngilizce Kürsüsü'nü yöneten Sanchez, ABD'deki beş yüzden fazla üniversite ve kolejde ders vermiş; Afrika, Küba, İngiltere, Karayipler, Avustralya, Nikaragua, Çin Halk Cumhuriyeti, Norveç ve Kanada'da şiirlerini okuduğu performanslar gerçekleştirerek çok farklı uluslardan toplulukları siyah kültür ve sanat mirasıyla buluşturmuştur.

Aralarında Robert Creeley Ödülü, Robert Frost Nişanı, Lucretia Mott Ödülü, Pennsylvania Yüz Siyah Kadın Koalisyonu Üstün Sanat Ödülü, Uluslararası Kadın Barış ve Özgürlük Birliği Barış ve Özgürlük Ödülü, 1999 Langston Hughes Şiir Ödülü gibi saygın ödüllerle onurlandırılmış olan Sonia Sanchez, her yıl şiir sanatında olağanüstü ve kanıtlanmış ustalığı takdiren verilen Academy of American 2018 Poets Wallace Stevens Şiir Ödülü'nün de sahibidir.

Yukarıda sözü edilen *Shake Loose My Skin: New and Selected Poems (1999)* seçkisinin az sayıdaki şiir dışında büyük bölümü ve *Morning Haiku (2010)* kitabının bütünü elinizdeki kitapta *Seçilmiş Şiirler: Şiir Şarkı Haiku* adı altında bir araya getirilmiştir.

Şairin yaşam akışıyla yan yana gelişen sanatsal üretim sürecini biraz daha yakından değerlendirmeyi denersek bu sunuşun sınırlı çerçevesinde ek olarak şunları söyleyebiliriz:

"Siyahlık" (Blackness), Sonia Sanchez şiirinin hem kanı hem canı, hem maddesi hem ruhudur. Tıpkı izleri üzerinde şiirsel öncüllerini keşfedip donanıma dönüştürdüğü ve yolunu yürüdüğü siyah kök kültürün ilksel eğitimci atalarının, gezgin griotların, sonrasında Sterling Brown gibi çağdaş öncülerin, Maya Angelou ve Jayne Cortez gibi çağdaşlar ve akranların şarkı ve şiirlerinde olduğu gibi...

Bir kavram olarak ele alındığında pek çok farklı düzeylerde tartışmalı bir konu olan "Siyahlık" özellikle 1960'larla birlikte Afrika'da gelişen ulusal demokratik kurtuluş mücadelelerinin siyasal olarak da görünür kıldığı bir "varoluş durumu"na işaret eder ve anılan çağdaş şairlerin neredeyse tümü için aynı zamanda bir "varlık sorunu"dur. Varoluş durumu tarihsel ve olgusal, varlık sorunu ise güncel ve yaşamsaldır. Can yakıcı biçimde etkin bir mücadeleyi, varoluş ve varlık kavgası vermeyi gerekli kılmaktadır.

Sonia Sanchez, siyahların ve beyazların aynı mekanlara gitmelerinin yasa dışı olduğu ve şiddetli beyaz tepkilerine maruz kaldığı bir zaman kesitinde, tarihsel ırkçılığın en yaygın ifadelerini bulduğu Alabama'da doğmuştu.

Hiç kuşku yok ki aktarılan kolektif hafızada içerili gerçek şiddet örneklerinin oluşturduğu deneyim onun daha sonra açık bir kavga şiirine varacak olan şiirsel öncüllerinin oluşmasında etkili oldu. Irk Eşitliği Kongresi'nin (CORE) Harlem bölümüne dahil olduğu ve 1963'teki büyük Washington İş ve Özgürlük Yürüyüşü'ne katıldığı süreçteki deneyimleri bu anlamda aynı zamanda kişisel kavga pratikleriydi. "Kavga Şiiri", eşitlik ve sivil haklar hareketi boyunca öne çıkan olayların yer

yer toplumcu gerçekçi söyleme mal edilen birçok öğeyi kapsamlı biçimde içeren epik dokulu şiirlerinde yansıdı ve işlendi. Gelişen devrimci karşı kültürün birçok sanatçısı gibi, Sanchez de şiirin devinimsel gücüne inanmaktaydı:

*"Siyahlar söz konusu olduğunda hangi sanat dalında olursa olsun söylenmesi gereken en temel gerçek, Amerika'nın bizi öldürdüğüdür. Ama yaşamaya, sevmeye, mücadele etmeye ve kazanmaya devam ediyoruz. Bütün deneyim ve imgelerden bu gerçeği açıklığa kavuşturmak ve büyütmek için yararlanıyorum; dünyayı değiştirmekle ilgilenenler için, eleştirmenler veya kütüphaneciler için değil."**

"Bizi hep öldüren"e karşı savaş açılmıştır. Sanchez, eski "beat" çevresi muhibi ve dile yüklenen şiddeti olabildiğince uçlara doğru sivrilten yol arkadaşı LeRoi Jones (Malcolm X'in katledilişinden sonra Amiri Baraka) ölçeklerinde olmasa da dönüştürücü gücüne inandığı dilsel şiddeti şiirlerine yedirir. Kavga şiiri söylensel "blues"u yeniden yorumlar. Siyahların sanatının sadece yabancı, egzotik bir kültürün gizemli, göze kulağa hoş gelen rasgele bir çok-kültürlülük öğesi olarak görülmesine tepki duyar. Ağır sömürü altındaki kırsal halkın bu kültürü içe dönük, kabul edilmiş bir eziklik halinde yaşamasına, kentlerde ise eğlence kültürünün bir rengi olarak sıradanlaştırılmasına karşı tavır alır.

Sanchez'de bunun en iyi örneklerinden biri, elinizdeki seçkide yer almayan, söylensel blues ve caz şarkıcısı Billie Holiday'in imgesi ve ünlü "Am I Blue" şarkısı etrafında kurduğu ya da daha doğrusu özellikle sözünü ettiğimiz dil şiddetine uğratarak bozduğu "Liberation"** adlı şiirde görmek mümkündür:

---

* Evans, Mari ed. *Black Women Writers 1950-1980: A Critical Evaluation*, Anchor Books, 1984, s. 471.

** "Liberation: poem", 1969. Sonia Sanchez, A *Sun Lady for All Seasons Read Her Poetry*, 1971, booklet içinde.

"blues kültür değildir
sesleridir
beyaz adam/ın/pisliğine
bütün bu hüzün/ yıllar/ı boyunca
hepimizin üzerinde oynadığı oyuna
duyulan bun'un.
kavgasıdır blues
boğuluşu
halkımızın
çünkü sik/i/ kıçımız/da/dolanan
beyaz piç/kurusunu
siktir edemedik.
ama. şimdi.
duyduğumda billie'nin
"hüzünlü müyüm" diyen yumuşak
acı/dolu/iç çekişlerini
hayır diyorum
hayır. tatlı/billie.
bir daha asla.
asla bir daha
bu güzergâhtan geçmeyecek hüzün/trenleri
çıktılar hepsi raydan.
hüzünlü müyüm?
tatlı/bebeğim/hüzün dolu/
billie.
hayır. siyahım ben/
ve hazırım."

Hemen 70'lerin başına tarihlenen bu şiirde, egemen siyasal sisteme yönelik "parçalama, kırma" tehdidinin ifadeye bürüneceği dilin de açık örneklerine raslanır. Bu, parçalayıcı, yıkıcı bir dildir. Yazınsal dili olası birçok ucundan kırar. Siyah, kendi Afrikalı köklerinden gelen ve halen yaşatmakta

olduğu dil hafızasını ifadeye sokar. Sözcükler, sözcük dizileri, tümceler, baskı altında geçirdikleri uzun tarihsel kekemeliğiyle ödeşir, daha çok ve daha etkili saldırmak için ikiz-anlamlara doğru kırılarak anlama yeni kapılar açarlar. Tiksinti verici kölecilik tarihinin aşağılamaları, sokak dilinin umursamaz meydan okuyan şiddetinin tesviyesinden geçirilmiş, sınırsız öfkenin meşruiyeti aleni küfürle tesis edilmiş, tabir uygunsa beyaz adamın anlayacağı dilden konuşulmuştur.

Öte yandan, Siyah Sanatlar Hareketi'nin söylem düzenindeki erillik zaman içinde siyah kadın yazar ve eylemcilerin karşı karşıya kaldıkları bir diğer mücadele alanını açığa çıkaracaktır. Nikki Giovanni, Toni Cade Bambara, Mari Evans veya Audre Lorde gibi, karşı karşıya kaldıkları ırkçı ve cinsiyetçi çifte baskıyı kınarken bile, adına kampanyalar yürüttükleri kurtuluş hareketlerinde paradoksal "görünmezliklerini" algılayan bir bölüm kadın yazar radikal feminizmi kendi temsiliyetlerinin dinamik öğesi haline getirirler. Alice Walker ve Angela Davis'in de aralarında bulunduğu militan yazarlar bu eğilimin paydaşı olarak; romanları, şiirleri, oyunları veya denemelerinde, beyazlar tarafından uygulanan ırksal ve cinsel şiddetin yanı sıra siyah topluluktaki kadın, çocuk ve cinsel azınlıklara yönelik taciz ve tecavüzü, aile içi şiddet ve kötü muameleyi geniş ölçeklerde irdeler, saldırı ve cinayetleri açıkça kınamaktan geri durmazlar.

Irkçı, cinsiyetçi, sınıfçı, homofobik ve bu türden baskılara çocukluğundan beri tanık olmuş, çevresinde erkek egemenliğinin saldırgan biçimlerini gözlemlemiş ve deneyimlemiş olan Sonia Sanchez içinse çifte ezilmişlik yeni bir olgu değildir. Tıpkı Maya Angelou örneğinde olduğu gibi o da her türden cinsel dışlayıcılık karşıtlığı ve kadın merkezli yaklaşım temelinde en başından başlayarak şiirlerinde bu konuları işlemiştir.

Burada "Siyahlık" durumundan türeyen içkin-şiirsel temalar ve sanat yapıtının evrenselliği bahsiyle bağıntılı olarak altı çizilmesi gereken bir nokta belki de şudur: Siyah halkın yaşadığı tüm bir büyük tarih ve sayısız kereler deneyimlenmiş acıların evrensel karakteri siyah sanatçılar için özel bir evrensellik kaygısı gütmeyi neredeyse gereksiz kılmıştır. Siyah söz ve eylemin evrenselliği, belirli bir kültür ve mirasa kök salmalarından gelmektedir. Siyah evrenseldir çünkü onun içinden geldiği ve içinden geçtiği tarih insanlığın çekip çekebileceği bütün acıların, yaşayıp içine attığı ve sadece yaşamış olanla paylaşabileceği bütün hüzünlerin, en koyu en derin en karanlık mavinin tarihidir.

Sonia Sanchez'in şiirinde, olağanlaşmış bir taciz hikâyesiyle keskin siyahlık mücadelesinin dehşetli acılarının, AIDS kurbanlarının acılarıyla Vietnam veya Nikaragua savaşlarındaki vahşiliklerin, siyah Afrikalı dolaysız animistik söylensel kültürel öğelerle çağın büyük kent dillerinin sınırsızca parçalanmış öfke dolu kabalığının yan yana yer bulması ve kendiliğinden ayrıntılara dek coşkuyla veya kayıtsızca işlenmesi belki de bu yüzdendir ve doğal görünmektedir.

İrdelenmesi kuşkusuz ki bir sunuş metninin kapsamını aşacak bu genel özellikler dışında Sonia Sanchez şiiriyle ilgili olarak "Haikular" için ayrı bir paragraf açmak gerekecektir.

Morning Haiku kitabına önsöz niyetine yazılan "Haikuografi" başlıklı metnin girişinde Sanchez, New York'taki 8. Cadde Kitapçısı'nın yüksek raflarında rastladığı ve kapağında Japon haikusu olduğu özellikle belirtilen bir kitaptan bahseder. İlk sayfaları açıp ilk haikuyu okuduktan sonra, kendi ifadesiyle, "kendini keşfetmiş, bir uyanış bulduğunu, sadece doğaya değil kendisinin ve diğerlerinin doğasına da bağlı olduğunu" fark

etmiştir. Yirmi bir yaşındadır, yine kendi ifadesiyle, "haikuların kısa süreli hafızayı değil uzun erimli hafızayı ifade ettiğini" anlamıştır: "anın bilinciyle yaşamanın yalın ama derin bir yolu ve bu nedenle de başkalarına daha durulukla, sevecenlikle ve barış içinde yaşamalarını esinleyen bir yol."

Şiirsel hafızasını siyah halkın asırlar boyu gidip geldiği blues yollarında biriktirmiş olan genç eğitimci adayı için belki de bunda şaşılacak bir şey yoktur. Çünkü tıpkı blues gibi haiku da nefes almayı sağlayan bir duyurudur: "... acının kabulü, mizah, güzellik ve güzellik dışı, ölüm ve yeniden doğuş, beklenmeyen ve hayat. Daima hayat. Her ikisi de daima hafızayı ve ağırbaşlılığı korumamıza yardımcı olur."

Haiku gibi yalın bir biçimin sürekli ve taşkın söz söylemekten cayamayan mücadeleci bir coşkuyu kucaklaması dikkat çekicidir. Hem dingin akan hem çatışmalı ivmelere girip çıkan kişisel aşkta hem çetin siyasal dönemeçlerin getirdiği olağandışı şiddet yıkımlarında haiku gelip tıkanan nefesi açar. Çağdaş mücadele mitoslarının epik anlatı katmanlarına doğru genişleyen hikâyelerinde de haikunun karmaşık duruluktaki paletini işlerken görürüz. *Does your House Have Lions?* (1987) kitabında, AIDS'ten ölmek üzere olan erkek üvey kardeşle baba arasındaki çalkantılı ilişkiyi epik anlatı örgüsü içinde hikâye eden "Babanın Sesi" şiiri ile kız kardeşi Pat'e ithaf ettiği "Kız Kardeş Haiku" şiiri, şairin yapıt bütünü içinden bakıldığında farklı şiirsel biçimler altında birbirini tamamlar. Aynı durum, siyah Afrikalı-Amerikalı şiirini belki de hak ettiği ilgi düzeyinin hayli gerisinden takip eden toplumcu akımların hâkim söylem düzenine gövdesel olarak bordaladığı söylenebilecek "Kwa Mama Zetu Waliotuzaa", Tupac için "Aşk Şarkısı", "Kayadaki Tatlı Bal" ve "Aaaayeeee Babo (Tanrıya Şükür)" şiirleri ile *Morning Haiku*'daki örnekse Odetta, Toni Morrison ve Maya Angelou'ya ithaf edilen haikular için de geçerlidir.

Sona doğru, Sonia Sanchez'in geç yaşlarında da sürdürdüğü makrobiyotik diyet ve meditasyon pratiklerinin haikunun erken keşfine dayanan bir iyileşme-güzelleşme vaadini içerdiğini söyleyelim. Tıpkı BAM döneminde olduğu gibi siyahın güzelliği ilkseldir ve sağlıkla kalmalıdır. Bu, insanın güzelliğidir, o nedenle de çok kıymetlidir. *Homecoming* (1969) kitabının girişindeki aynı adlı şiirde karşı durduğu şeye hâlâ ve hep karşıdır, siyah güzelliğinin tahribatının siyah zihnin yıkımını doğuracağına, bunun aynı zamanda doğanın ve insanlığın yıkımını getireceğine inanır. Bunlar günümüzde siyah hareketin yeni dinamiklerini, Black Lives Matter'ın (Siyahların Hayatı Önemlidir) yükselen varoluşunu çok öncelerden müjdeleyen öğelerdir. Sadece Sanchez'in öğrencisi olan tanınmış sanatçı ve müzisyenlerin değil yeni kuşaklardan genç eylemcilerin de yükselen toplumsal hareketle birlikte onun şiirlerini geçmişe kıyasla daha hızla benimsiyor oluşu ve özümsemesi belki biraz da bu yüzdendir. Bu çeperden bakıldığında şairin yapıtlarına ilginin canlanışının siyah toplumsal hareketin ivmesiyle bağlantılı olduğunu gözlemlemek de mümkündür.

Haiku, tanka, sonku, balad, blues, soru-cevap şiirleri, düzyazılmış şiirler, tiyatro oyunları, birleşik sözel müzikal performanslar...

"Sonia Sanchez dünyayı daha iyi bir yer haline getiriyor; daha yaşanabilir, daha eğlenceli, daha kolay. Milyonlarca insanın, hayatlarındaki mutluluğun bir kısmının Sonia Sanchez'in şiir yazmasından kaynaklandığını bilmesini isterdim." diyordu Maya Angelou.

İnsanların acılarını yeniden yapılandırmasına yardımcı olan, kötülüğün etkilerinin mavi gezegenden yıldızlara taşmamasını arzulayan, ırksal, sınıfsal, siyasal öfkeyi her bir toplumsal özne nezdinde sanatsal etkinlikle harmanlayarak biçimlendirmeyi özleyen bir sürekli çaba.

Sonia Sanchez bugünlerde 87. yaşını geride bırakıyor. Şiir-şarkısını yazmaya ve söylemeye devam ediyor.

Derin şarkı. Cante jondo. İnsanların konuştuğu dil ve nehir, bir ve aynıdır:

"yelken açtım
tek bir esintinin olmadığı
*uzun otlar arasında."**

Sadece şiir yazmış olmak için yazılmamış bir şiir!

Sonia Sanchez'in şiiriyle ilk olarak 2000 yılı başlarında, "müziğe aktarılmış şiir" üzerine bugün kendi tanım aralıklarında iddialı sayılabilecek basılı ve sayısal bir kayıt kütüphanesi düzeyine varmış olan araştırmalarım sırasında karşılaştım.

Şiirlerinin kendi kuşaklarından müzisyenlerle yaptıkları çalışmalarda müziğe aktarılmış olduğunu bildiğim LeRoi Jones ve yine BAM içinde yer almış Jayne Cortez ve Haki R. Madhabuti'nin yapıtlarına, free jazz müzisyenleriyle yaptıkları performatif kayıtlar dolayımıyla yabancı sayılmazdım. Metin içinde andığımız *A Sun Lady for All Seasons* plağına eklemli kitapçıktaki, eski usül daktilo harfleriyle yazılıp basılmış 20 şiir vesilesiyle de Sonia Sanchez'le tanışmış oldum.

2014 yılı başında Ayrıntı Yayınları Şiir dizisine başlarken önümüze koyduğumuz yayın programına Sanchez'i de almıştık. Çeviri süreci, daha doğru ifadeyle çalışma sürecimiz çeşitli nedenlerle dört uzun yıla yayıldı. Kardeşimiz Efrahim Nevzat'ın yaşadığı zorlu tedavi sürecindeki etkin katılımı olmasaydı belki bu süre daha da uzayacaktı. Çalışma paydaşı

* Sonia Sanchez, *Haikuography*, bkz. s. 159.

olarak getirdiği "hamleli ve çözücü" katkıdan dolayı kitabın eş çevirmeni olarak öncelikle kendisine teşekkür ediyorum.

Sanchez şiirinin çevirisinde eksikliğini hissedeceğimizin farkında olduğumuz "kadın dokunuşu"nu dostluk, özveri ve "yıpratıcı özeniyle" çalışmaya ve edisyon sürecine katan arkadaşımız, çocuk yazını emekçisi, editör Ebru "hemşire" Akkaş'a her şeyin ötesinde kalben de borçluyuz.

Zor zamanlarda kahrımızı çeken, Ayrıntı editörlerinden kardeşimiz Levent Turhan Gümüş'ü özellikle anmak istiyoruz.

"*Dil çapakları arasına korkusuzca dalarak*" derdimize kulak verme inceliğini esirgemeyen Berrak'a, "*hurufata son bir bakış*" ricamızı geri çevirmeyen Tanya'ya ayrıca teşekkür ediyoruz.

Son olarak, Ayrıntı Yayınları yayın masasındaki daimi çalışma arkadaşlarımızın emeklerini bir kez daha anar, şükranlarımızı sunarız.

Emirhan Oğuz
9 Eylül 2021, Küçükyalı

Bernice ve Adisa için

Ben Bir Kadınım
I've Been A Woman
(1978)

EVE DÖNÜŞ

çok uzun
zamandır uzaktaydım
okuldan sonra
bir defasında
seyyah tarzı geri döndüm
baktım tüm zenciler
öldürmekte kendini
üçübiryerdelerle*
kekemeliklerine
ilaç olmayan
iğnelerle.
şimdi kadın
olarak döndüm geri
arkamda bırakarak
freudyen düşlerle
pul pul dökülen
saklambaç yüzleri.
harbî bu söylediğim.
siyah
zenciler
benim güzelliğim.
bebeğim.
öğrendim bunu
değil gazetelerde
anlattıkları gibi.

---

* 1 gramlık üçlü kokain paketi. (y.h.n.)

ZİFİRÎ GECEDE ŞİİR

gece yarısı
gizemli, büyüleyici bir vakit
değil benim için
bildiğim sadece
bekliyorum burada
hatırlıyorum
bir kez çocukluğumda
iki mil boyunca
yürümüştüm uykumda.
nereye gittiğimi
biliyor muydum
o vakit?
yolculuk. hep
yolculuklardayım.

kendimden söz
etmek isterim size
kemiklerimi sargı beziyle
sımsıkı sardığım
ve yerimden kımıldamayı
reddettiğim
kahverengi bir kanepe
üzerindeki gecelerden.
kimse dokunamıyor
bana o zamandan beri.
babam göndermiyor
yabancıların arasına.
sen siyah adam sen
kalk geril, kazı
pası küfü üzerinden.
işte elim.
korkmuyorum
geceden.

MALCOLM

şehitliğinden söz etmeyin bana
ilerde bir ayin günü
hatırlanacağı kesin olan kişilerin.
inanmıyorum ölüme
ölecek olsam bile ben de bir gün
ve menekşeler parmak zilleri gibi
yansılayacak olsa bile yankımı.

bu adam
bu düşbaz,
kalın dudaklarında kelimelerle
konuşmayacak olsa da bir daha
ve her kış
soğuk havada buzlar
çatırdadığında, onun soluğunu
çekeceğim içime ve yasını tutacağım
silah-dolu gecelerimin.
güneşti o
batı göğüne adını kazıyan
ve kaynaştıran kendi türlerini
araştıran kaplan bilimcileri.
"siktir git beyaz
adam," dedi, "eğilip büküldük
nice zamandır. kutsal
değil artık hiçbir şey.
ne senin beyaz suratın
ne de hiçbir ülke
bazı sesler kasılmalarla diz çökene
değin ayrımcılık uygulayan."

yaşamaktan söz etmeyin bana.
beyaz kalabalığın siyah üzerine
çöktüğü bir iğrençlik yaşam.
ölüm, atan nabzımdır benim.
onun/ya da/benim için
olabilecek olan değil
ama olması gereken
dolduruyor döl yatağımı
ben boğulasıya değin.

KİŞİSEL MEKTUP NO. 2

epey zamandır içinde
oturmadığım apartmanlardan
ve korolarda itaat
sizliklerini haykıran
çocuklardan söz ediyorum
kısa kısa sana.
eğer genç olsaydım
zora koşardım seni
yaban sözcüklerimle
gecelerimiz akarken
yumuşak dokunuşlar eşliğinde.
ama neysem
oyum işte. kadın. bir başına
bütün bu gürültünün göbeğinde.

BABAM İÇİN ŞİİR

nasıl da üzücüdür
bu kadar çok kadını sevmek
parfüme bulanmış bunca
ağlayan siyah bedene ihtiyaç
duymak gövdenin altında.
aklımın, öngörüsüz Troyalılarla
Yunanlılar arasındaki uzun savaşlarla
tıka basa dolu olduğu
seninse kendi özel kale burcunda
birinin geniş kalçalarına
üst üste şaplaklar indirmekle meşgul olduğun
o geceleri hatırladığımda,
senin o biçimsiz gövdeni
hatırladığımda bir şeyler
yapmak geçiyor aklımdan senin o
kaypak erkekliğin için.
sanırım
tam da bu yüzden
senin altıncı karınla her buluştuğumuzda
istavroz çıkarıyorum
günah çıkarmaları karşısında.

ŞİİR NO. 3

topluyorum
geride bıraktığın
her sesi
ve uzatıyorum boylu
boyunca yatağımıza.
içime
çekiyorum her gece seni
ve esriyorum coşkuyla.

HAİKU
[sen hiç...]

sen hiç ağladın mı
Siyah adam, sen hiç ağladın mı
her şeyi yerle bir edene kadar?

BLUES
[gecenin içinde...]

gecenin içinde
yarım saatlik
kara düşlerimde
kapıya vuran sesler duyuyorum
dar geçitler görüyorum duvarlarında yukarıdan
aşağıya çığlıklar damlayan.
kimse kapıyı açmayacak mı
bana? kimse
kurgulamayacak mı uykumu
ve hiç soru sormayacak
ses etmeyecek mi?
beni evden uzağa
kendi evine götürdüğünde
ve benim için uzun uzun tasarladığı ölümü
öldüğümde olduğu gibi.
ah evet bessie, domuz pastırmasını kattı yemeğe
ve bu taşırdı tencereyi.*
ve iki gün sonra
konuşurken ben
aniden sırıtmaya başladım.
herkesin bildiği gibi
hâlâ da sırıtıp duruyorum.

---

* Bessie Smith'in (1894-1937) icrasıyla ün kazanmış, sözleri ve bestesi sıkça ortak çalışmalar yaptığı piyanist Jay Cee Johnson'a (1896-1981) ait olan, hayal kırıklığıyla sonlanan bir aşkın anlatıldığı "Empty Bed Blues" adlı şarkıya göndermede bulunulmaktadır. (y.h.n.)

ARDIŞIKLAR

1.

gına geldi bana
şu pazar günlerinden.
omurgamı cızırdatacak
bir tahta çubuk ırmağı arıyorum.
ah gülmüştüm palyaçonun hallerine
allıklar morluklar içinde kuruyor şimdi nefesim.

2.

bu cömertlik nedir böyle?
güneş yakmıyor
sanki ilaç, ama yoğunlaşıyor
ben yukarıya doğru uzanırken.
duyuyorum, dar ceketimin
içinde dolaştığını dağ
doruklarının ateşinin.
ah, unutmuştum
bitmek bilmez geçit törenlerini.

3.

babamın zamanında
balıksız havuzlarda
balık avladım.
kasıp gererek gırtlağımı
şarkı söyledim kurtarıcılara özgü
sakinlik ve soğukkanlılıkla.
(neredeydin ah sevgili kurtarıcı
akıllı kurtarıcı neredeydin,
neredeydin ah şatafatlı
parıltı?
coventry'deydim
damarlarımda hayaletlerin dans ettiği,
duyuyordum seni her nakaratta.)

4.

ah, sükûneti
köklerinden
yakınmayan
sarı melez sesin.
yüreklere seslendim
ve binalar cevap verdi.
bir nefes gibi içime çektim
güve biçimli
dölsüz adamları.
(ah, gelişigüzel kolları)

(bir keresinde bir öğle sonrası
ölü doğa resmine döndüm
bir balon taşıyordum elimde
ve uzun siyah bir bıçak.)

5.

pembe gözlerle gelir aşk,
önce yeşile sonra tekrar maviye
dönen devinimlerle.
berrak toz içinde yanıyor kalçalarım.

HAİKU
[eğer...]

eğer bilseydim, eğer
tanısaydım seni, evde bırakırdım
aşkımı.

ŞİİR NO. 8

bir kadındım
rüzgârın gerip uzattığı bacaklarımla
sabırsızca günün ışımasını bekleyen
senin sesini duyduğumu sandım
sadece geceydi oysa
şafağa yer açmak için
öteye doğru kımıldayan.

BURADA!

Bu kadın kusuyor
dünyanın üzerine açlığını
hafızanın ortaya çıkışı öncesinde
unutulmuş bu karaduygu kadını
Coltrane'nin ezgileri gibi dışa doğru
ağız dolusu patlayan bu sarı devinim
palmiye ağaçları gibi yelpazelenen kalçalar,
bubalabelenmişalabamalı kadın
yağmur gibi yağan ritmi mavi/siyah/gülümsemelerin
göğüslerinin altında dile gelmeyen zevkler
taşıyan bu sarı kadın
bedeni zikzaklı çöl desenleri
ören bu kadın,
gezinedururken ıslanan,
ormanların ve rüzgârların güzelliğini dirilten bu kadın
size sırlar anlatıyor
toplayın kokularınızı ve dinleyin
yaratılışın şarkısını ezberden söylerken o.

uysal/siyah/kadın
için yer yok.
yeterince yeşil gülümseyiş ya da
büyümeme izin verecek kadar sıcak yaz sözcükleri yok.
ve kafamın içinde
utangaç bir çocuk
gibi görüyorum tarihimi
ve ninniler söylüyorum
bakarken geçmişime at sırtında
eski kabilelerin susuzluğunu tadıyorum
kadim/siyah/kadını dinlerken
şarkı söylüyorum ben de hay-hay-hay-hay-ya-ya-ya.
hay-hay-hay-hay-ya-ha-ya.
tıpkı yavaş bir koku gibi
güneşin altında

ve ben dans ediyorum
yaratılışımın ve büyükannelerimin buluşmasının
dansını
kemiklerimden sanki
kocaman tahta kuşlar kanatlanıyormuşçasına
gecenin boyunu uzatırken onların
uzun/bacaklı/kahkahaları.
ve doğuşumun
mevsimlerini tadıyorum. mangolar. papayalar.
kadın/hindistancevizi/sütlerimi içiyorum
eski büyükbabaların izlerini sürüyorum
gururlu öğle sonralarını yudumlarken
karnımı çevreleyen bir şarkıyla yürüyorum
her yeni nefes alıp verişlerle sarsılan
yeni/doğmuş/tedirgin bir çocuk gibi titriyorum
ve benim şarkı söylemem
yegâne sesi haline geliyor
mavi/siyah/büyülü/kadının. yürüyor.
dölyatağı hazır. yürüyor. sabah ışığıyla
parlıyor.
kendine doğru bir hac yolunda. yürüyor.

TANKA
[bir mücevher...]

bir mücevher koleksiyoncusu
gibi diz çöküyorum
önünde. şarkı söylüyorum
uzun bir aşk gerdanlığı ağzım
üzümlerden bir gökyakut.

TANKA
[sonbahar...]

sonbahar. yaprakların
şenlik ateşi. sabah, nar bayramlarına
doğru soyuyor bizi.
ve gülüşümün soğuttuğu bir tas çorba
sunuyorum sana akşamla.

STERLING BROWN İÇİN YAZILMIŞ BİR AŞK ŞİİRİ

(yaklaşık 3000 yıllık bir mumya hakkındaki New York Times *makalesini okuduktan sonra)*

Aşkın için bir miktar mumya bandajı alacağım kendime
saklayacağım onu bir 3000 yıl ya da daha uzun bir
zaman
Bırakacağım görsün tüm dünya seni
aşkın mavi deniz kabuklarıyla dans ederken
Eyersiz atımın üstünde
totem direklerine doğru süreceğim aşkını
yüzünü dağlara taşıyacağım
geri dönerek okyanus uykusundan
eski zamanların gökkuşağının içinden geçireceğim
iç çekişlerini.
Çöl insanlarının ve zamanlarının ortasında
senin kızıl kahkahalarını uçuracağım gökyüzü
boyunca.

KWA MAMA ZETU WALIOTUZAA*

ölüm, saatlerin hep beşi vurduğu bir kapı,
zamanı sonsuza dek değiştirecek olan.
ve sabahtı güneşsiz ve gölgesiz;
şimdiden öğle sonrasına varmış bir sabah. gökyüzü.
bulutlu, buhuru tüten.
ve söylenene bakılırsa eril;
bellekte ise dişil bir sabah.
ama her günkü olaylardan söz ediyorum ben:
çağdaş yaralar için sargı bezlerinin açıldığı günlerden;
yıldız çavlanı altında törensel ağıtlar söyleyen süslü
püslü kadınlardan;
elmas kakmalı rahimlerde spermlerini donduran
erkeklerden;
merhametsiz bir sokağa çıkma yasağında ihmal edilen
çocuklardan.

* Bize yaşamı veren annelerimiz için.

nasıl ki aynıysa sabah ve gece, ölüm ve yaşam da
aynıdır öyle.
ilkbahar. yeşil bir toz gibi
çöküyor üzerine senin. anne. kanser yüzyılıyla
böbürlenen odalarda acılar içinde tuzağa
düşürülmüş.
queequeg'in ahşap tabutundan etrafa yayılan bir çığlık
yüzün.
anne. yukarı kongo yolculuğumdan
sesleniyorum sana. bir yer hazırlıyorum senin için:
dişil yağmurdan bir gece
hazırım söylemeye onun şarkısını
bir yer hazırlıyorum onun için
sana gelecek çıkıp firuze acıdan.

yeni bir düzen veriyor gözlerine benim için
yeni bir düzen veriyor bedenine benim için
yeni bir düzen veriyor huzuruna benim için

acıyla dolu değil ne zamandır, yürüsün
turuncu gülümsemelerle parıldıyor yüzü, yürüsün
uzun zaman önce olduğu gibi, yürüsün

yolu yıldırımlarla dolu, yürüsün
yeşil patikalarla dolu, yürüsün
gökkuşaklarıyla dolu, yürüsün
uzun zaman önce olduğu gibi, yürüsün

ölümün merkezinde doğum var.
amherst'in siyah efsaneler tarafından
döllendiği o günlerde, yeni bir yatağa döndü nil.
sen kelimeye dönüştün. (shirley, graham, du bois
piramitsel danstın
kız kardeş sen.)
bize ayaklarımızın mısır'ın neresinde
zincirlendiğini söyledin.
sen. dünya işliğinde eğitildin
görkemli evlerle boyadın gün ışığını
ve kat etmeden önce nefesini
atalarımızın.
ve siyahların köyünden
geçerken gülüşlerin
dağıldı ölü yüzler.
ve sesin, kederli açlıklarımızı besleyen
tedirgin bir keçi gibi ağır ağır kayboluyordu.
ve ben. hangi pennsylvania günü
sen tapınaklarda memelerine asılan binlerce çığlığı
kekelerken
kuru kuruya süt emiyordum?
ve ben.
ölüm seni çan seslerine boğduğunda
hangi düşleri asmıştım
kısa düzen hayatlarımızın üzerine.
onu bana geri getirin
çanlar, geri getirin diken yarası gibi
hâlâ taze olan bu hatırayı

adını söyleyin tekrar. çanlar.
shirley. graham. du bois
çin'de öldü
ve gelgitin terse dönmesini gerektirir ölümü.

olokun*
senin yolundan geçti o, hac katarları
insanların yakınmalarını mırıldanırken

olokun
köklerin taşıyıcısı biri ta içinde
yürüyor senin.
hazırla sabahın ağlarını onu karşılamak için.

onun barışının öncesinde, susuzluk nedir bilmedim
ondan ötürü
onun barışının ötesinde, güzellik nedir bildim ondan
ötürü
onun barışı altında, korku nedir bilmedim ondan
ötürü
onun barışı etrafında, varsılım ben ondan ötürü

ölüm yaklaşıyor. tüm dünya işitiyor
bufalonun ölüm yürüyüşünün
yeni yaşam kemerinin altından geçtiğini.

* Olokun: Deniz tanrıçası.

şarkı söylüyor gün
şarkı söylüyor gün
adam şarkı söylüyor dağlarda

şarkı söylüyor gece
şarkı söylüyor gece
kadın şarkı söylüyor yeryüzünde

yeni sınırlar çiziyorum
ölümün gösterişli şarkılarının
izini sürüyorum (rüzgârda dans eden
güçlü bir çam ağacıdır
hayat)

her bir ölüm için eski siyah soluğun
çığlığını çekiyorum içime (gel ey
hayattaki

canlı. bırak
barışa susamış kutsal ritimleri
soluğumuzun tam ortasından
yükseltelim göğe.)

Evkızları ve Elbombaları
Homegirls and Handgrenades
(1984)

"AŞKTAN ASLA VAZGEÇME"

Kendimi çok yorgun hissettiğim o gün, çocuklarla parka geldim. Köşeyi döndüğümde, onu bankın üzerine pelte gibi yığılmış, hikâyesiz bir geçmişe kafa yorarken buldum. Ve kendi kendime dedim ki "Köklere dek götürmenin gereği yok bugün. İhtiyacım olan şimdiki an. Bu günde. Bu pazartesi. Bu temmuz günü beni yazın kanatları altında iki büklüm ediyor, vücudumun sıkılaşması için eski sözcüklerden çok daha fazlasına ihtiyacım var."

Eteğimi bacaklarımın yanlarına sıkıştırarak bankın öteki ucuna oturdum. Sırtımı zamana ve keyifsiz geçirilmiş zamana dönüyorum. On vitesli bisikletlerini orta batı ritimlerine karşı sürerken dikkat etsinler diye çocuklara bağırdım.

Defterimi açtım ve yazmaya başladım. Tekrar geliyorlardı, tıpkı onun ellerinin geçmişte olduğu gibi bu ısrarlı sözcükler içimi dövüyor, zamanını ve yerini talep ediyordu. Ellerim onun sahibiymişçesine kâğıdın üzerinde gidip gelirken rahatladım.

Ne duyduğumdan emin değildim. İlk başta beni arayan çocuklardan biri olduğunu düşünerek yazmaya devam ettim. Artık rutini biliyorlardı. Acil durumlar bir hazırlık gerektiriyordu. Bir yüzleşme. Ağaçların arasında uzaktan ve ötelerden gelen çığlıklar ve diğer çocukların çığlıkları yok. Ama ses sayfaları delip geçti ve etrafa bakındım ve orada bambu kıvrımlı vücuduyla arkama doğru ilerlerken onu gördüm, öksürerek dilinden baloncuklu bir cümle püskürttü.

"Sanırım benim hayatta hiç sevilmemiş biri olduğumu düşünüyorsun kızım? Evet, evet. Sanırım öyle düşünüyorsun, ha?"

Döndüm. Onun yakınımmış gibi ve uygunsuzca davranmasından irkilerek kekeledim, "B... b... ben, ne demek istiyorsun?"

"Evet, evet. Sanırım benim hep böyle yaşlı olduğumu düşünüyorsun, ha?" Bana doğru eğildi, "Ha? O kadar güzeldim ki erkekler kahvaltımı yatağıma getirirdi. Neredeyse hiçbir iş yapmama izin vermezlerdi."

"Bu çok güzel hanımefendi. Bunu duyduğuma sevindim." Kitabıma döndüm. İçinde taşıdığı eski bir aşkı anlatmasını duymak istemiyordum. Dergi için bir incelemeyi bitirmem gerekiyordu. Zaten geç kalmıştım. Neyi ima ettiğimi anlayıp devam etmemesini umuyordum. Göz ucuyla ona baktım.

"Kıyafetlerini değiştirmekte güçlük çekiyordu. Ama güzeldi. İlk kocam güneş gibiydi. Onun adını kulaklarımda elmas küpeler gibi sallanana kadar defalarca ve defalarca tekrar ederdim. Güzel bir adam sevdin mi hiç, genç kız?"

Günümü altüst eden bu kadından uzak durmaya kararlı olarak gözlerimi kaldırdım.

"Hayır hanımefendi. Ama pek çok güzel adam gördüm. Yine de onları sevmedim çünkü aşklarını yüksek bir çamaşır dolabının içerisinde saklıyorlar ve oraya ulaşabilmek için boyum çok kısa."

Teni kahkahayla titredi.

"Kızım, fena halde cesursun. Buraya, şöyle yanıma gel. Gözlerini yakından görmek istiyorum. Orada otururken pek eğri büğrü görünüyorsun."

Eğri büğrü mü dedi? Ölümü paramparça eden bu yaşlı Buda eğri büğrü mü dedi? Bir gözümün diğerinden daha ufak olduğunu göremiyor muydu; nefesimin porseleni lekelediğini; göğüslerden birinin bu beyaz bluz altında tığ işi kabartıları andırdığını?

Yine de ona doğru yöneldim. Beni baştan ayağa yağmalamış yılları zihnimde topladım ve ona doğru yöneldim. Bana dışarı çık diye seslendi, "Her nerede olursan ol genç kadın, elini yüksek tut, korkuluk kılıklı heriflerle saklambaç oyna." Kendimi onun günah çıkarmalarının kapısında durur buldum.

"Yakışıklı bir adamı sevmenin ne demek olduğunu biliyor musun, genç kadın?" Kulağımın dibinde mırıldanıyordu. "Mahrem şeylerini özenle muhafaza eden o genç kız gibi her zaman herifin birinin peşine takılıp koşar durursun. Yakışıklı sarışın bir adamda mutluluk yoktur çünkü onu her zaman dışarıda arar ve dışarıdakilere verir."

Sözleri kulaklarımda yankılanırken başımı salladım. İşte kara kıçı bir zamanlar dünyayı kökünden sarsmış bir kadının nabzı burada atıyordu.

Devam etti. "Sürekli ağlayan kadın acınacak haldedir. Acınacak halde diyorum. Çayırda geviş getiren bir inek gibi her akşam pencere dibinde acınacak halde oturur dururdum. Göğe doğru haykırmak isterdim ama Tanrı bile işitmiyordu sesimi. Avazım çıktığı kadar

haykırmaya çalıştım. Bütün kadınların yolunun bir gün mezbahaya düşeceğini düşünürüm. Benimki beş yıl sürdü."

Ellerine dokunduğumda yaz gününün yalvararak parçalandığını hissettim; ellerine dokunduğumda kemiklerimin kızıl bir gürültüyle göçtüğünü hissettim. "Kelebekleri bir daha ne zaman gördün?" diye sordum.

Gözleri kayan bataklık kumu gibi yüzümde dolaştı. Sonra gülümsedi, "Genç kadın, aşktan asla vazgeçemeyeceğini öğrenemedin mi hâlâ? Kalbinde rüzgârın nabzının attığını bilmiyor musun? Yusufçukların sesini?" Gözlerini kıstı ve dedi ki "O sabahlardan birinde bana seslenerek uyandı ve ben çoktan gitmiştim. Omuzlarımın üzerindeki ayla koşarak gitmiştim. Hiçbir şekilde nereye diye bakmadım. İçimde 'geceyi yarıp boşaltmaya yetecek kadar bıçak ve kaşık vardı. Sabaha kavuşmuş gibi titriyordum.' "

Seksen dört yaşının hafızasını yokladı. Konuşurken vücudunu sallıyordu. Adam var, adamlar var. Bazıları iyi. Bazıları iyiydi. Bazıları ölümü soluyor. Bazıları yaşamı. William ilk adamımdı. İkinci kocamı metal tüküterek anıyorum ve beni yerden kaldırdı ve kendine bağladı. Onun sevgisiyle vaftiz edildim."

Mırıldanmaya başladı. Şarkıyı tanıyamadım; bir duaydı bu. Arkama yaslandım ve ipek gibi hışırdayan sesini dinledim. Katedraller ve soneler duydum; kulübelerden ve dirilişlerden söz ediyordu ve siyah bir kadının kendi harabelerinin arasında siyah özsu dökerek dolaştığını duydum.

"Hepimiz bir kez ya da başka bir sefer ölümü selamlamalıyız genç kadın. Ölüm dışarılarda içeri girmek için bekliyor. William çalışırken öldü. Ölüm sadece arkasına dönüp baktı ve onu sokağın ortasından kapıp götürdü.

Mırıldanmaları parkta duyulan tek sesti. Sakat bir çocuk gibi bankın üzerinde gidip geliyordu sesi. Ve ağladım. Kendim için. Aşktan söz eden bu kadın için. Kendilerini ortaya koyarak insanlığın geleceğini yakınlaştıran ve karşılığında harabeler bulan bütün kadınlar için.

Bisikletlerin çarpışması hayal kırıklığı yarattı. Ayağa fırladım, kazanın olduğu yere doğru koştum. Adam. Küçük adam. Nereye gideceksin ki bu kadar hızlı bisiklet sürüyorsun? Adam. İkinci küçük adam. Ağırdan alsana. Zaten her şey çok fazla hızlı değil mi?

Oğlanlarla bisikletleri oturduğum banka doğru götürürken geri dönmemizi bekleyen bu yaşlı kadına gülümsedim.

"Harika bir hanımefendiyle tanışmanızı istiyorum çocuklar."

"O da mı yazar, anne?"

"Hayır tatlım. O hayat hakkında yazmak yerine onu yaşamış bir hanımefendi."

"Merhaba dedikten sonra biraz daha bisiklet binebilir miyiz? Lütfen!"

"Tamam. Ama şimdi davranışlarınıza ve sonrasında da kemiklerinize dikkat edeceksiniz."

"Bunlar benim oğullarım, hanımefendi."

"Nasılsınız çocuklar? Ben Rosalie Johnson. Sizinle tanıştığıma sevindim."

Çocuklar elini sıktı ve bir dakika kadar onun konuşmasını dinlediler. Sonra acı çekmeyi kanıksamış şehre doğru tekerleklerini döndürerek uzaklaştılar.

Çocukların sabah yarışını seyrederken Madam Johnson ayağa kalktı.

"Gitme!" diye haykırdım. "Hikâyeni bitirmedin."

"Daha sonra konuşuruz yine. Buraya her gün gelirim. Burada her gün aynı bankta otururum. Muhtemelen bir gün burada otururken öleceğim. Hayal edebileceğim en güzel bir yer."

"Size sarılabilir miyim hanımefendi? Bugün bana öyle yardımcı oldunuz ki! Bana hayata bakmaya devam etmem için güç verdiniz."

"Hayır. Asla aşkı aramaya gitme genç kadın. Sadece bekle. O gelecektir. Gökten düşen yağmur gibi gelecek. Sadece, aşktan asla vazgeçme."

Birbirimize sarıldık; sonra o, seksen dört yaşın ağırlığıyla sokağın aşağısına doğru yürüdü. Siyah bir kadın. Parıldayan mücevher. Gökyüzünden şarkılar taşıyor, daha pürüzsüz olsun diye yeryüzü.

BALAD

(İspanyol'un ardından)

bağışla beni gülersem eğer
öyle eminsin ki aşkından
öyle gençsin ki
ve ben öyle yaşlı, aşkı öğrenemeyecek kadar.

aşktır gökyüzünde bardaktan
boşanırcasına yağan yağmur
aşktır yeşil parıltısını
dışa salan çimen yaprağı
ve aşktır üzerinden geçmiş eski
adımları anımsayan taşlar,
ama sen,
sen çok gençsin aşk için
ve ben çok yaşlı.

bir zamanlar. önemli değil
nerede veya kim olduğu, tanımıştım
aşkı.
onun emrine
vermiştim gövdemi ve uykuya
geçmiştim aşk içinde
benden hiçbir iz
kalmamıştı geriye.

bağışla beni gülümsersem eğer
çıplak düşün genç mirasçısı
öyle gençsin ki
ve ben öyle yaşlı, aşkı öğrenemeyecek kadar.

YÜRÜDÜM NİCE ZAMAN

yürüdüm nice zaman
anıştırmalarıyla parça parça bölünmüş ölümden
çok daha uzun bir zaman.
hayatım, ah benim tuhaf hayatım
bir yurtsama yankısı sanki
mavi perdeler germek, örtmek için bulutları
deniz boyunca uzanmış beyaz taşları çalkalamak suda.

sen, adamım, öldüğümde beni hatırlayacak mısın?
bakacak ve ölümümü resmedecek ve diyecek misin
kırlangıçlar arasında dans ettiğini gördüm
dünyanın iğrençliklerinden uzakta?
sen, adamım, hatırlayacak ve ağlayacak mısın?

ve ben sevmedim.
beden sinsice gezinirken
ruh sıraya koyar hep
her bir adımı;
bilinçaltı zincirinden boşalır eğlenirken
kıyıya palamar bağlar ten.
ah, sevmedim
çarşaflara saplanmış mızrak gibi bacaklarla
okyanus haydutluğunu sindiren midelerle
pelte fışkırtan ağızlarla
sarsmayı keskin özbenliği.
başkalarının anısıyla yürüdüm
zifiri geceyle
alacakaranlıklar arasında
tünellerde yaşadım
ve kanı çekilmiş balıkları besledim;
sarı yağmurla
kül arasında,
kendi tohumumun
çıngırdağını duydum,
ve işte zaman, bir inci gerdanlığın
kallavi bir kevaşenin boynuna sarılması gibi, yaklaşıyor
ve çevik örümcek sargılıyor göğüs kafesimi.

sen, adamım, öldüğümde beni hatırlayacak mısın?
bakacak ve ölümümü resmedecek ve diyecek misin
onu alkışlayan güneşleri gördüm
muhteşem dinletilerden uzakta?
sen, adamım, hatırlayacak ve ağlayacak mısın?

MORGANTOWN'DAN GEÇERKEN

seni gördüm
vincent van
gogh, tünemiş
oturuyordun şu
pennsylvania mısır
tarlalarının üzerinde
hasbıhal ediyordun
ortasında gizli siyah
kuş cemaatlerinin. evet.
sen olduğuna eminim
fantastik sayıklamalarını
köpük köpük göklere saçıyordun
ötelerde
kızıl tepeleri yerlilerin
el ediyordu
uzaktan.

BİR PASİFİSTİN KENDİNİ ATEŞE VERİŞİNİ GÖRMEK

bu gün gerçek
değil. uzak
taki çanların
şarkısı yön
süzlük içinde döne
döne çınıldıyor. sen
gerçek ten yanıp
tutuşuyor olsan
bile man hattan
göğü altında
edepsizce dil uzatırken
çevreden gelip geçenler.
gerçek ol
masam bile ben
de ama siyahım ve
sanırım ki yok
bir anlamım.

EZEKİEL MPHAHLELE'YE MEKTUP

sevgili zeke,

rebecca ile birlikte bana ve oğullarıma huzur dolu bir akşam yemeği ikram ettiğiniz evinizden az önce ayrıldım. eve dönüş yolu geldiğim yol kadar uzun değil, iki asırlık özlem, evinizi tanıyana kadar beni birçok kez yoldan saptırdı. yağmur yağıyor ve yağmur damlalarının arabanın ön camını renkli boncuklar gibi dövmesini seyrederken, yirmi yıl öncesinin iskelet ayinlerini geride bırakarak eve döndüğünüzde size bir yer hazırlamaları için atalarınıza seslendiğinizi duyuyorum.

sen ve rebecca uzun süredir birlikte yürüyorsunuz. afrika anakarasını bir uçtan bir uca geçen adımlarınız sizi batıdaki bu anakaraya, karla kaplı anılarda soğuğu içinize işleyen kurşuni bakışlar ve gülüşler arasında yürüdüğünüz bu kıtaya getirdi. yolculuğunuz, egemen sınıfın özgürlük açılımınızı ve yaşamın kendileri için ne olduğunu ve ne olabileceğini görmek isteyen milyonlarca gözün harekete geçişini anlayamadığı 1957'de başladı ve yoldaşlarınızın birçoğunun yattığı güney afrika mezarlıklarını geride bıraktınız ve siyah afrikalıların uzun uzun tebessüm eden diplomatik edalı gülümsemelerinin ötesine geçtiniz. şimdi eve dönüyorsunuz. şimdi ana rahminiz sizi çağırıyor. şimdi geçmişiniz kalp atışınızı talep ediyor sizden ve gövdenizi değişim kasırgasına, yolun sağ tarafında, denetlenemeyecek ölçüde hız kazanan bir onur talebini dile getiren genç siyah

seslere çeviriyorsunuz. ne var ki bu gece, fısıldayan yaz ağaçlarıyla dolu, tamam diye başını sallayan güney afrikalı yüzlerle dolu bu gece, sonia diye seslendiğini duydum. ülkemde kendi anavatanımda gömülmeliyim, kemiklerim geldikleri yeri, kara toprağı doldurmalı, kemiklerimiz üzerinde yürüdüğümüz zemine tohumlarını saçmalı yoksa erkekler ve kadınlar olarak yirmi birinci yüzyılda bir daha yürüyemeyeceğiz asla.

araba önümüzden koşan uzun bacaklı yağmuru kovalarken oğullarımla konuştum. onlara erkeklerin ve kadınların küstah konuşmalarıyla, yürüyüşleri ya da apış aralarına zulaladıkları parayla değil, davranışlarıyla değerlendirildiğini anlattım. oğullarımla, bruce lee hırıldamaları ve yumrukları ötesindeki cesaret hakkında konuştum. yıldız savaşları şövalyeleri bitmek bilmez fantezileriyle amerika'nın toy gençliğinin aklına girerken dışarıda gerçekliğin nötron cesaretiyle patladığını anlattım. cesaretin tam ortasında sofraya oturmalısınız dedim. yiyin, tadına varın. tatlılığı hızla acılaşıncaya kadar ağzınızda dolaştırın, sonra yavaşça yutun, bu yeni buruk tadın boğazınızı yakmasına izin verin. cesaret, yutması kolay bir tat değildir. bu gece az önce kendilerinden ayrıldığımız bu adam ve kadının gidip ülkelerinde panterler gibi yürümeye karar verdiklerini söyledim, yirmi yıllık sürgünde ertelenen nefeslerini yeniden ciğerlerine doldurmaya, "kalpten el sıkışmayan" adamların onları beklediği, doğumlarının ana toprağına yerleşmeye karar verdiklerini söyledim. onlar cesaretin değişmeyen portresidir.

saat gecenin ikisi, çocuklarım rüyalarında uzanmış, odadaki karaltıları tekmeliyor. yatağımın yanında küçük dağlar gibi kümelenmiş duran geceye bakıyorum uzun uzun. zeke. belki de delinin birisin sen. deniz üzerinde yürümek, gelecekteki bir notayı söylerken zamana eyer vurmak isteyen deli bir kadınım belki ben. yeni günün nefesini takip ediyoruz, tepemize çökmeyi bekleyen eski yaralara cevap veriyoruz, arındırılmayı bekleyen hatıraların üzerini örttüğü deliklerden ve kabuklardan dışarı yayılan çığlıklara cevap veriyoruz. bu çocuk kadının içinde gizlenen hayaletleri çağırıyorsun. sessizlik perdemi kırıyorsun. yürümekte olduğun tam-tam günlerini seviyorum, ayakların denizin içinde kök salmış. bana ve benim zeke ve rebeccam'a yer ayır. barış için kendi gölgesini kat eden bu kayıp kadına.

Soprano Gökyüzü Altında

Under a Soprano Sky

(1987)

SOPRANO GÖKYÜZÜ ALTINDA

1.

bir zamanlar, sesleri yabanıl otların içinde
sallayan leylakların kapladığı yeşil bir evde
sütunlar üzerinde yaşadım.
bir baykuşun kanını akıttım
çimleri tek tek kırparak
bir solucanlar korosunda sallanıp yuvarlanana kadar.
muzır ellerle, başparmaklarımla
baştan çıkardım dünyayı
yo-yo'larla mırıldana mırıldana.
doğmamış bir reçine miydi kabuğunu soyduğum?
dalgalar kadar yüksek ağaçlar, kafa derisini
gevşeten farklı dillerde şarkılar söyledi
ve beyaz toza sarılı kemiklerim
yankıya dönüştü uyluklarımda.

zor seçilen toprak setleri üzerinde
gezeleyen bir nabız atışı duydum
ah, nefes alıyor mu ellerim? alamıyorum sinirlerin
kokusunu.
yeşil taşları tarlalar için olgunlaştıran
güneşi gördüm.
aşağıya doğru mu iniyor gözlerim? kanıtlayamam
doğduğumu.

2.

hareket ederken şu an, ağzım ipeklerle titrerken,
tenim yumuşuyor bakışları altında gözlerin.
bacaklarıma doğru iniyorum,
tuhaf kuşların peşinden gidiyor
ortopedik kanatlar satın alıyorum.
bu yıl geç geldi yaz.

dikenleri soyuyorum ve erginlikle
taşırıyorum dünyayı.
ah, kim şişirecek bu göğüsleri? dans ettiremem dilimi.

soprano gökyüzü altında, bir kadın şarkı söylüyor,
şamdanlar kadar güzel.

PHILADELPHIA: İLKBAHAR 1985

1./*MOVE* binası enkazı altında başı kopmuş bir ceset gören bir phila. itfaiyecisi düşünüyor/*

görmek bu gözleri
turuncu, duvarlar üzerindeki
kelebekler gibi.

uzaklaşmalıyım
bu küçük dertten
nabzın kendi içine
çekildiği ve içimi
huzura bürüdüğü yerlere.

ah, sıkmak mevsimleri
ve tatmak dingin öz suyunu
damarlarının.

---

* 13 Mayıs 1985'te, Güneybatı Philadelphia Osage Avenue'de sol eğilimli Afrikalı-Amerikalıların yaşadığı "Move 9 Topluluk Evi" binasına askeri donanımlı polis birlikleri tarafından yangın bombası atıldı. Bina tamamen yandığında, dumanı tüten küller arasından altı erkek ve kadın ile beş çocuğun cansız bedenleri çıkarıldı. (y.h.n.)

2. */günlük/*

a.

Böylece gözlerin geceyi dürbünlerle
damar damar izlediği bu varisli kasabada
çocuklar rastgele toplanmış
lejyonların dolandığı yerlere oturmuştu.

Ve ah, genç kuşların gökyüzünü
beyaz küller akana kadar
gerdiklerini izledik
ve ah, dağların balinaların kanını içmek
için denizlere kadar indiklerini gördük
ve gittiklerini sonra kıvrılarak ıslak bağırsaklarıyla.

b.

Her yerde ekmek kabuklarını
kemirerek nefes alan genç suratlar.
düşler kahvaltısı.
Tek bir ateşin aydınlattığı şehir,
kargaşa hakim olmuştu ardından.
Ve pazar gününün taşları alevden geçirdi
sabahları her köşebaşında gözlerimizi.

c.

Geri döndürülemez ölümün övgüsü
duydukları, rahibin yokluğunda;
katedrallerin övgüsü
varoluşlarını papazlardan koparıp alan;
yaban martılarının övgüsü, yaz sütlerini içmeye gelen
ve ardından cemaatin karnına doğru götüren onları.

Tek bir örümcek bile yok hâlâ şehirde.
Dünya hatırlanamayacak kadar eskidir ölümde.

HAİKU

(Osage Avenue polisi için)

kendi ağızlarının kösnül
dişlerini yemeye geldiler
gülümseyen çarmıhları

Noel arifesi ve yıl kaskatı adımlarla geçiyor. Babam, oğlun ve ben geceyi sözcüklerle süslüyoruz. İnsanlık şarkısına törensel biçimde katılıyoruz. Mavi safir sözcüklerimizin geceyi örtmesini izliyoruz. Bu sadeliğe ulaşmamız epey bir zaman aldı.

Yerinden kıpırdıyor, cebinden senin solmuş bir resmini çıkarıyor. Siyahkadın. Duygudan azade bir sükûnet içinde oturuyor. Tüm yaşamöykün yüzünde korunmuş. "Adı Elizabeth'di ama biz ona Lizzie derdik," dediğinde gözlerim kısılıyor. Ve resmini ellerimde tutuyorum. Ama ezbere biliyorum adını. Anne senin adın. Ellerimde tutuyorum seni ve bırakıyorum zaman geçip gitsin yüzümden: "Bırak bebeğim yaşasın. O diğerleri gibi değil. O kaba saba. Daha sonra denk düşecektir yolu yumuşaklığa."

Ah Anne. Yumuşaklık asla yabancı olmadı genlerime ama koşmanın ve rüzgârı ciğerime çekmenin, zar zor yüzebildiğim nehirlere dalmanın, ikinci katın pencerelerinden arka bahçedeki koruma çitine atlamanın sertliğini sevdim. Beni böyle sımsıkı, damarlarının içine sızana ve keşfedilmemiş bir kıyıya ulaşana kadar kanını kat etmemi sağlayacak kadar sevdiğin için sevmiştim ben seni.

Ve evimizdeki cumartesi öğleden sonralarını hatırlıyorum. Yaşlı papaz yardımcısı kadının mukaddes acı içinde oturuşunu. Yitik rayihalar içinde yanan siyah ka-

davralar. Ve yavaşça kanepenin arkasına ilerledim ve daha önce hiç içime çekmediğim nefes alıp verişleri dinledim. Onların görkemli şehadetlerini hissettim. Nice şeyler için harcanmış hayatlar. Rahibe Smith'in kilisedeki son vukuatında attıkları kahkahaları duydum, büzüştürdüğü dudakları Rahip Thomas'ın kafasına doğru uzanmaktaydı yine. Ve kahkahayı dizlerimin etrafında sımsıkı kucakladım. Onu bir İspanyol şalı gibi omuzuma doladım.

Ve tarih bir kez daha yeniden başladı. Onu kabul ettim ve kanımda dolaşmasına yol verdim. Bu cumartesi öğleden sonralarında, karanlık Amerika'da kendi köklerine inen, kendi kendilerini yetiştiren, hiç durmadan kendi acılarını dindiren kadınların olduğunu öğrendim. Erkekler onlara vurduğunda erkeklere vurarak karşı koyan kadınların olduğunu öğrendim: "Hiçbir erkeğin sana bir kereden fazla vurmasına izin verme." Geceleri kızgın yağ tavalarıyla "erkeklerini uyandıran kadınlar" olduğunu ve sıcak yağ kokusunun adamların uykulu beyinlerine nüfuz etmesinden sonra varılan uzlaşmaları öğrendim. Kilise önünde kendinden geçmiş halde gidip gelen hafif meşrep kadınların olduğunu, ellerini önlerinde kavuşturmak yerine Tanrı'nın önünde bacak bacak üstüne attıklarını öğrendim. Ve gözlerimin içine sığındım. Kadın olmanın gündüz düşleriyle yalnız. Yetişkin. Güçlü. Sevgi dolu. Onlar gibi. Ben istemediğim sürece kimsenin beni yönetmesine müsaade etmiyorum.

Ve gittiklerinde. O köhnemiş bedenler egemen kokularını toplayıp bir araya. Öpüldükten sonra, paketlenmiş

fasulyeler kırıldıktan, kekler piştikten ve kahkahalar patladıktan sonra. Son veda sözcüklerini söyledikten sonra onlar, bulunduğum yerden yavaşça sürünerek çıktım. Odayı inceledim. Sonra birkaçının saatlerce oturduğu kanepeye doğru yürüdüm ve başımı eğdim ve onların akşam kokularını içime çektim. "Öffff! Leş gibi kokuyor be!" diye bağırdım ve binlerce dar uzun geçitte kahkahalar patlattım. Ve sen döndün Anne, kapıyı kapattın, ben sürüne sürüne senin koca bedeninin ulaşamayacağı bir köşeye sıkışana kadar odanın içinde beni kovaladın. Ama kahkahan, gece gülmek için oturduğum küçük oyuğu deldi. Ve senin mırıldamaların benim küçük mekânımı istila etti. Senin İsa'n hakkındaki ve bir gün gelip seni yanına alacağı hakkındaki mırıldamaların...

Çünkü ben altı yaşımdayken öldün Anne, bir daha asla o günkü gibi gülemedim. Çünkü bizi hiç uyarmadan öldün Anne, kız kardeşim ve ben ailemizden ayrılıp aile yakını bir üvey annenin yanına gittik. Bir daha asla hissetmedim sıcaklığını senin.

Ama çılgın bir kadının kendini kaybettiğinde itildiğim köşeleri, oyukları ve dolapları öğrendim. Kadının biri istenmeyen çocuklarla ilgili tekerlemeler düzerken günlerce oturduğum yerleri. Ve iş. Ve yeterli para yok. Ya da aşk. Ve çocukluğumu kafamda bir kış fırtınası gibi uğuldayan kekemelikler ve şiirlerle geçirdim. Ve şiirler kekemelikleri ve acıyı sildi. Ve sözcükler beni sevdi ve karşılığında ben de onları sevdim.

İlk gerçek şiirim senin ve ölüm hakkındaydı Anne. İlk gerçek şiirim, kuzen Lucille'i otobüsten atmaya yel-

tenen ve onun Birmingham'ı karanlık altında terk etmesine neden olan beyaz bir otobüs şoförünün yüzünü tükürüğe boğan bir alfabeyi anlatıyordu. Sonsuza dek. İlk gerçek şiirim, senin Charles'vari beyaz kollarının beni ölüme karşı tutmasıyla ilgiliydi.

Hayatım sende kaynak buluyor Anne. Benim tarzım, yatağı ıslatmamam için gece gelip beni dürterek uyandıran Louise'lerin uzun yolundan geliyor. Beni, kız kardeşimi ve diğer on dört çocuğu sulu çorbalar ve fasulyeler ve biraz da hayal gücüyle besleyen Sarah'ların uzun yolundan. Lizzie'lerin aşkı anlamamı sağlayan uzun yolundan. Paylaşmak. Bir çocuğu ta yıldızlara kadar kaldırmak göğe. Aileni aşk idraki içerisinde tutmak. Siyah halkın sessizliğe karşı birbirine el veren uzun yolu.

Hâlâ mırıldanmalarını duyuyorum Anne. Şarkının rengi beni eve çağırıyor. "Bırakın büyüsün. Hakkı var farklı olmaya. Bir gün karşılaşacaktır kendisiyle. Bırak çocuğu, büyüsün" diyen sözcüklerinin rengi.

Ve ben büyüdüm Anne.

SONBAHAR

yazdan bu yana
sarhoşum, hiç kuşku yok
elmas parçacıkları gibi
parçalanıp böğrümüzde kırılana kadar
durup inceleyecektin dalgaları.
domuz burunlu vahşi atlar
ırzıma geçmeye
geldiğinde bile
kıpırdamadım yerimden,
çömeldim dizim üzerinde
vaftizimdeki gibi.
ah, dinle denizin
aygırlar gibi dörtnala
ilkbahara doğru gidişini.

FRAGMAN 1

bir başına
aylaklıktan ayarı bozulmuş
duyuyorum penceremin önünde gezinen iyi dostu.
gözeneklerim biliyor nasıl ortaya çıkacağını.
şüpheleniyorum içimde hâlâ
yaşayan bir şey kalıp kalmadığından.

neden hâlâ bu kurtarıcı melek.
şarkı söyleyen elinde beyaz takım elbise.
küflü havayı tükürüyor.
gölgeyi şekillendiren
kim.

ikircim içinde gönülsüz bir ağrıyım
kemiklerimi doğrulayan.
açacağım damarlarımı
ve gürültüye boğacağım tozu.

FRAGMAN 2

çığlığıma yakalanan
yağmuru okuyorum ezbere.
yüzemez bu dudaklar
siyah dalgalar gibi
yabanıl göğüsler
dışında.

bir keresinde kolumda uyumaya gelen
bir yağmur koleksiyoncusu ile tanıştım.
masumiyet kanıtı kolumun
altında mıdır hâlâ?

devam ediyor öksürüğümden kelebekler çıkmaya
albino nağmeler iz sürüyor bağırsaklarımda
saçlarıma geliyor sesi onun.
şefkatli midir dizlerinde gözyaşı döktüğü ten?

HAİKU

adamım, ne kadar kötü durumda
olduğunu yazmışsın bana, tıpkı
parasını geri isteyen tefeci gibi.

ALÂKALIŞAHSA

dikkat et üzerinde parıldayan
dolunayına sonia'nın.
kendine gel yağ tulumu herif
benimle kavga etmek mi derdin
ringin dışına atarım seni
ezer toz ederim
yağ pas içinde bırakırım ruhunun her köşesini
ta ki kemiklerin kaskatı kalana kadar. adamım.
bu sefer benim gibi birine çattığını
bileceksin.
öyle bir vururum ki üzerine damgamı silinmez kalır
bırakırım kırışığımı kırışığının
derininde
bak oğlum uyarmadın deme
dikkat et
üzerinde parıldayan
dolunayına sonia'nın.

BLUES
[güneş battığında]

güneş battığında beni sevecek misin bebeğim
güneş battığında beni sevecek misin diyorum bebeğim
yoksa çekip giden yaz adamlarından mısın sen de kış
kapıya dayandığında.

kendimi kötü ve çaresiz hissettiğimde elimden tutacak
mısın bebeğim
kendimi kötü ve çaresiz hissettiğimde elini uzatacak
mısın diyorum bebeğim
yoksa anında terk edip yüzüme mi tüküreceksin ben
kıt kanaat geçinebiliyorken anca.

sana deliler gibi âşığım sendeleyip düşüyorum uykumda
sana deliler gibi âşığım diyorum adamım sendeleyip
düşüyorum uykumda
uyandığımda bebeğim, başlayacak mısın tekrar
benimle yepyeni bir haftaya.

güneş battığında beni sevecek misin bebeğim
güneş battığında beni sevecek misin diyorum bebeğim
yoksa çekip giden yaz adamlarından mısın sen de kış
kapıya dayandığında.

ŞARKI NO. 2

(1)

diyorum ki. siz yaşamayı bekleyen tüm genç kızlar
diyorum ki. siz haplarını alan tüm genç kızlar
diyorum ki. siz ayakta dikilmekten bıkmış tüm kız kardeşler
diyorum ki. siz yapmayacağınızı düşünen ama yapacak olan tüm kız kardeşler.

izin vermeyin onların sizi bakışlarıyla öldürmelerine
izin vermeyin onların sizi soluksuz bırakmasına
izin vermeyin onların sizi seks lokmalarıyla beslemelerine
izin vermeyin onların size hükmü geçmiş anlaşmalar teklif etmelerine.

diyorum ki. geri durun kız kardeşler. yükseliyoruz ölüler arasından
diyorum ki. geri durun coniler, dans ediyoruz kafalarımızın içinde
diyorum ki. geri dur adamım, yok artık bir daha bir ipte asılmak
diyorum ki. geri dur dünya. söylenmeden kalmaz hiçbir şey ta sonsuza.

(2)

diyorum ki. siz daha on yaşında tacize uğrayan tüm genç kızlar
diyorum ki. siz hep kendinden vazgeçen tüm genç kızlar
diyorum ki. siz batakhanelerde sürünen tüm kız kardeşler
diyorum ki. kendi oksijeninizle solumalısınız hepiniz.

izin vermeyin onların sizi koka ile düşürmelerine
izin vermeyin onların size koca bir şakaymışsınız gibi davranmalarına
izin vermeyin onların sizi kalbiniz kırılana dek üzmelerine
izin vermeyin onların sizi eril dumanlarıyla kör etmelerine.

diyorum ki. geri durun kız kardeşler. yükseliyoruz ölüler arasından
diyorum ki. geri durun coniler, dans ediyoruz kafalarımızın içinde
diyorum ki. geri dur adamım, yok artık bir daha bir ipte asılmak
diyorum ki. geri dur dünya. söylenmeden kalmaz hiçbir şey ta sonsuza.

BİR MARŞ

(ANC ve Brandywine Barış Topluluğu için)

Düşümüz, susturulan sesimizdir bizim
delilerin ahenkli kaz adımlarıyla
Guernica üzerine yürüdüğü koca ülkede.

ateşten yapılmış bir halkız biz
törensel nefeslerle yürürüz
suçlu addedilmiş konuşan ağızlarımız.

bacaklarımız olmadan koşarız
gözlerimiz olmadan görürüz
ağır kahkahalar patlar başımızın üzerinde.

bana cesaret ver, cesaret ver ki
yayabileyim onu tüm yüzüme ve sözlerime.

çalkalanan kıvrımları ve yükselen
sel sularıyla gizli nehirleriz biz
gel uyan bizim gök gürültümüzde
uyan ki ağaçlar arasından görebilsin gözlerimiz.

çünkü dünya kocaman açık bir yarık
ve ellerini arkana saklıyorsun sen
çünkü dünya küçücük parçalara bölünmüş
ve çanak açmış dileniyorsun sen.

açlık ve müzikten daha fazlası değil miyiz?
palyaço ve saksofondan daha fazlası değil miyiz?

tenden ve davuldan daha fazlası değil miyiz?
öfke ve danstan daha fazlası değil miyiz?

bana cesaret ver, cesaret ver ki
yayabileyim onu tüm yüzüme ve sözlerime.

shaker'larız biz
ayinde bütün gün bir aşağı bir yukarı
Shango* gibiyiz
midemizi ağzına kadar dolduracak
eylem arayışında
oradan oraya.

yürüyoruz üzerinize ey delirmişler
ölüm söylevinizi paramparça ederek
dikiliyoruz en önde göğsümüzü kuşatan sabahlarla
yağmurdan miras bize
dualarımız
ve gözlerimiz Soweto'nun çocuklarından.

kızıl yağmur yağıyor ülkenin her bir yanında
ve suya karışıyor ateşimiz.

bana cesaret ver, cesaret ver ki
yayabileyim onu tüm yüzüme ve sözlerime.

---

* Geleneksel Yoruba mitolojisinde halkın atası sayılan baş tanrısal varlık. (y.h.n.)

MEZUNİYET NOTLARI

(mezunlar Mungu, Morani, Monica, Andrew ve Crefeld için)

Büyümek çoğu zaman dayanılmaz bir beklemedir. Başka bir zamana sürekli bir özlem. Başka bir mevsim.

Bu yolun aşağılarına doğru tıpkı senin gibi yürüdüğümü hatırlıyorum bugün. Gün ışığına âşık. Zorluk çıkaran bir beden. Ergenliğin eşiğinde şarkılar söyledim ve yetişkinliğin güzel kokusu beni telaşa düşürdü ve boğulabileceğimi düşündüm. Ama boğulmadım. Buradayım. Siz de öyle. Nihayet. Küçük seslerden bıkmış gözlerinizde büyük bir titreşim mırıldanıyor.

Bütün yolculuklar aynıdır diye düşünürüm. Tek bir şafak vaktinin keyfini çıkarır nefesim. Sizinkinin. Sınırda yürümek. Korkusuzca. Ufukta görünmeyen şafaklar için duyduğunuz kaygılar gözeneklerinizden sızan yeraltı ritimleri gibi birbirine karışıyor bugün.

On sekiz yaşını yaşayan tenleriniz tüm sesleri askıya alıyor şu an. Henüz yarı açık haldeki günleriniz, tutuşmak üzere olan ateşler gibi çatırdıyor. Dışarıda. Dünya. Rüzgâr. Gece. Açılmış sizin için. Dinleyin seslerini. Beni hiç terk etmeyen mevsimlerin şarkısını söylediler bana. Yaz yağmurunun dansını. İnsanlığın yazıtları için toprağı uyandıran bir gök gürültüsü töreni.

Birbirimize bakarken yüzlerinize gülümsüyorum. Sizleri önümüzdeki yılların daha da donatacağı genç

kahramanlar olarak anıyorum. Umarım hiçbir savaş gölgesini düşürmez üzerinize. Biliyorum ki yabanıl ve tatlı düşleriniz kalbinizin orta yerinden yelken açıp sevmeyenleri kuşatacak. Hayalperestler. Ve hayatları yeniden şekillendiren yeni doğmuş ordular gibi ayağa kalkacaksınız. Geldiğiniz denizden daha yüksek sesle.

Arkadaş Evinde Yaralı
Wounded in the House of a Friend
(1995)

ARKADAŞ EVİNDE YARALI

Birinci Set

söylenmemiş olan söz
söylendi, görüyorum onun dans
edişini gözlerimizde

Hiçbir şey bulamamıştı. Çok dikkatli davranmıştım. Ruj yok. Bilindik bir bar logolu kibrit yok. Mektup yok. Kartlar. Ölümsüz bir aşkı itiraf etmek. Tutunabileceği hiçbir şey yok. Ama bildiğini biliyordum. Son dokuz gündür yüzünden ve gözlerinden okunuyordu. Kahverengi pirinç suşisini seçerken restoran masasının karşısından bana yan yan bakışı bunu anlatıyordu. Kurt düşlerimi keşfetmeye çalışırken yan tarafta durmasının nedeni buydu. Tam söyleyecekken son andaki vazgeçişleri bundandı. Ve sonunda restorandan çıktığımız sırada söyleyeceğini gayet rahat bir şekilde söyledi: "Başka bir kadın olduğunu biliyorum. Eve gittiğimizde bana ondan bahsetmelisin."

Evet. Başka bir kadın vardı. Aslında üç kadın vardı. Florida, Kaliforniya ve Kuzey Carolina'da. Son yıllardaki küstah kopuşlarını açıklamaya bahane kıldığı yerler. Aylardır sevişmek yok. Dünyayı ırkçılıktan ya da yok olmaktan kurtarmak için tasarlanmış kimi konferanslara gidip geldiği için hep yorgun veya hasta. Yanında yatarken bir kez daha mastürbasyon yapsam yataktan düşebilirdi. Yine de durumun nasıl farkına vardığını merak ediyordum.

öldürmek için doğru giyinmiş miyim?
düşersem kırışır mı üstüm başım?

Akşam yemeğinde ilk önce bir şeylerin ters gittiğini hissettim. Meslektaşının evi. Çok hareketliydi. Yeni işinde ilk adımı diye düşündüm. Kısa ve kesik kesik konuşuyordu. Her iki elinde ikişer kadeh. Kahkahası. Arsızca. Yüksek sesle. Sanki kutsal bir hava odaya yayılmış gibiydi. O kadar gergindi ki patlayacağını sandım. Oradaki insanları tanımıyordum. Hepsi avukattı. Karıları bile avukattı. Dilbaz ve kendinden emin. Davalar ve kendi meslektaşları üzerine tartışıyorlardı. Sonra olan oldu. Onun tarafında küçük bir tereddüt. Önemli bir belgeyi bir yerden başka bir yere nasıl ulaştıracağı sorusuna yanıt olarak, ev sahibine baktı ve şöyle dedi: "Onu bana verecekler. Merak etmeyin!" Ve bakışlarını sağa sola adamların üzerinde gezdirerek, gizli anlaşma ve ihmallerden söz etti. Bilgi ve teyit için diğer kadınlara bağımlı olduğunu söyledi. Geceleri onun yanına uzandığımı ve bana yumuşak davrandığını söyledi. Açık bacaklarıma karşı da çok yumuşak. Ve ona sırtımı döndüğümü ve geceleri gürültü patırtının çoğaldığını. Partiden eve dönerken ona ne olduğunu sordum. Onu rahatsız eden neydi? İyi miydik? Gece sevişir miydik? Daha sonraları yeniden sevişecek miydik? Nefesim mi kokuyordu? Çok mu kısaydım? Çok uzun? Çok mu konuştum? Ruj sürmeli miydim? Saçımı kesmeli miydim? Bırakayım uzasın mı? Yarın akşam yemeği için ne isterdi? Çok mu hızlıydım? Çok yavaş? Yanlış olan ne adamım? Her zaman abarttığımı söyledi. Boyuna bir şeyler hayal edip durduğumu. Her zaman bela arayıp durduğumu.

Çocukları var mı?
birinin var.

Evliler mi?
biri.

Senin gibiler yani.
evet.

Kaç yaşındalar?
otuz iki, otuz üç, otuz dört.

Ne iş yapıyorlar?
biri muhasebeci, ikisi avukat.

Senin gibiler yani.
evet.

Benden daha iyi mi sevişiyorlar?
buna cevap vermek istemiyorum.

Nerede tanıştınız?
iş seyahati sırasında.

Otellerde mi seviştiniz?
evet.

Birlikte çıktınız mı?
evet.

Barlara? Sinemalara? Restoranlara?
evet.

Bütün gece seviştiniz?
evet.

Ve sonra da şirket işlerinizi yapmak için kalktınız?
evet.

Ve hemen akşam yemeğinden sonra gelip yanımda uyuyorsun. İşten sonra. Köpeği gezdirdikten sonra.
evet.

Onlara bir şeyler aldın mı?
evet.

Onlarla her gün telefonda konuştun?
evet.

Onlara benimle ve çocuklarla çok mutsuz olduğunu söylüyor musun?
evet.

Onları seviyor musun? Sevişirken kulaklarına onları sevdiğini söyledin mi?
buna cevap vermek istemiyorum.

birleştirebilir miyim
kemiklerimi, kafamdan
iskeletler fırlarken?

Eve dönüşü için hazırlanıyorum. Egzersiz yaptım. Küvete uzandım. Vücudumu ovaladım. Baştan ayağa krem sürdüm. Çok güzel bir gün olmuştu. Olağandan daha sıcak. Yol üzerindeki kirazlar zamanından önce çiçek açıyor. Gülhatmi evin etrafına güzel bir koku yayıyor. Kokudan sarhoş oldum. Çok narin. Çok tatlı. Çok sevgi dolu. Bütün gün uyumuş, hayır hayal kurmuştum. Kafamın içinde sere serpe uzanmıştım. Bir tepeye çıkıyorum. Gün yeşil. Her yer yeşil. Gökyüzü bile. Tepeden aşağı koşmaya başlıyorum ve kanatlanıp uçmaya başlıyorum ve hava akımları beni altüst ediyor ve tüm çocuk oyunlarına katılmaya hazır bir çocuk gibi yeniden gençleşiyorum.

Kafamı ütülüyor. O kadar yorgunum ki başımı masama yaslayıp öylece kalmak istiyorum. Sadece bir dakikalığına. Kadınla yanlış giden ne? Bir ay boyunca her gece bana geri döndü. Üstüme tırmandı. Aletimi içine aldı ve mutlu oldu. Neredeyse bir kuş gibi. Üzerimde gidip gelirken uçuyor gibiydi. Kollarını uzatmış halde. Bir yandan diğer yana gidip geliyor. Ama Tanrım. Her gece. Beynimi mahvediyor. Sabahı zor ediyorum ve geceden nefret etmeye başlıyorum.

Merdivenlerden çıkıyor. Jaluzileri açtım. Gece havasında ağaçları kaba hatlarıyla görmeyi seviyorum. Öylesine bir güzellik ve boşluk. Gece için bütün vücudumu kremledim. Gün boyu uyumuştum. Merdivenlerden çıkıyor. Bütün gün onu bekledim. Yıllar önce öğrendiğim bir şarkıyı söylüyorum. Bu gece gibi güzel. Onun gözleri gibi.

Gözlerimi zar zor açık tutabiliyorum. Yataktan çıkma zamanı. 7.20 trenine yetişmem gerek. Bacaklarım ve kemiklerim ağrıyor. Hiç takatim yok. Lanet olsun. Yine yolumdan çeviriyor beni. Gülümsüyor. Lanet olsun.

Ne güzel bir sabah. Son birkaç saattir kuşları dinliyorum. Ne güzel şarkı söylüyorlar. Kutsal bir müzik gibi. O uyurken kalktım ve egzersiz yaptım. Bir fincan yeşil çay yaptım. Vücuduma krem sürdüm. Yatağa geri döndüm ve onun her yerini öpmeye başladım...

Ted. Adamım. O kadar yorgunum ki bu yemeği zar zor yiyebiliyorum. Ama kilo verdiğim için yemem daha iyi. Nedenini biliyorsun adamım? Yanıma başka bir sürtük geldiğinde bile kalkmıyor. Şuradaki şeffaf etekli olana bak. Tık yok. Alet o kadar pörsüdü ki sadece o kaldırabilir onu. Ve sadece o yapıyor. Her gece. İnsanın karısının onun gibi sevişmesi normal değil. Normal mi adamım? Normal değil. Yirmi yıldır birlikte yaşadığın bir kadının bunu yapabilmesinin normal olmaması gibi.

Kadın öldürüyordu onu. Bunu biliyordu. Verandalarına yaklaşırken gecenin nasıl geçeceğini düşündü. Özel akşam yemeği. Erotik film. Jakuzi. Tüm vücuda kendi isteğine rağmen uyarılıncaya dek ılık krem masajı. Ofisteki on sekiz saatlik mesaiye rağmen. Eve yaklaşırken tereddüde düştü. Bu gece kontrolü elinde tutmalıydı. Yoksa bu iş çığırından çıkıyordu.

Kadın onu bekliyordu. Banyoda. Duşa girdiğinde, orada onu bekler durumda olacaktı. Sırtını yıkamak için gelecekti. Bu geniş duşlara lanet olsun. Gizlilik yok. Yıka-

nacak ve hayal kuracak zaman yok. Yine o bildik elleriyle gelmişti. Her tarafını emecekti. Meme uçlarına dek. Göğüslerine. Sonra aşağıya, aletine doğru ilerleyecekti. O sevgili Aziz Petrus'a. O ise feci şekilde yorgundu. Ümitsiz, perişan. Ve kadın onunla dalga geçmeye başlayacaktı. Onunla oynamaya. Birinci sınıf bir puşt gibi ayağa dikilene kadar emmeye devam edecekti onu. Mücadele edemeyecek kadar kaygı doluydu. Ve kadın Sevgili Kaptan Petrus haline gelinceye kadar onun yükselişini izleyecekti. Ve nihayet üzerine çıkacaktı. Gözlerini kapatacaktı.

tatlım. biliyorsun ki çok fazla bu.
Ne fazla?

tüm bu sevişmeler. artık konsantre olamıyorum.
Nerede olamıyorsun?

ofiste. öğle yemeğinde. trende. uçuşlarda. tek istediğim uyumak.
Neden?

biliyorsun neden. gittiğim her yerdesin.
orada duruyorsun. gülümsüyorsun. bekliyor, dokunuyorsun.
Evet.

yatakta. öte yana dönemiyorum çünkü sen oradasın. dudaklar hep açık. gülümsüyorsun, her şey karışıyor.
Sen de istemiyor musun?

evet. ama yeter. sen benim karımsın. senin bu kadar düzüşmen normal değil.
Değil mi?

değil, tamam gerçi ama sevişirken bu tarzda böyle konuşman da pek normal değil.
Değil mi?

biraz başa dönemez miyiz, geceleri normal olarak yatıp uyuduğun ve ara ara seviştiğimiz normal hayatımıza? benim gibi.
Hayır.

neyin var senin, sinir krizi mi geçiriyorsun ya da başka bir şey mi?
Hayır.

öteki kadın gibi
olursam ben de, onu sevdiğin
gibi sever misin beni?

Ve gülmüyormuşum, öyle diyor bana. Bütün bunları bir hafta için gittiği Kaliforniya'dan söylüyor. Oysa koca bir gün gülüyorum. Bütün hafta. Bütün yıl. Şimdi ne yapacağımı biliyorum. Dışarı çıkacağım ve önüme gelene vereceğim. Madem ki gerçekten istemiyor beni. Aşkımı. Vücudumu. Ne zaman sevişsek dudakları şişer. Bacakları ve kolları ağrır. Öksürüp durur. Su içer. Kıç deliği kasılır. Evet. Şimdi ne yapmalı bu durumda. Dışarı çık ve önüne gelene ver. Amcık. Tatlı. Siyah amcık. Satılık. Tamamı satılık amcık. Tam burada. Tatlı siyah amcık. Günaydın Bay Postacı. İsminiz neydi pardon? Ah, tabii. Harold. Harry

diyebilir miyim size? Nasılsınız bu sabah? Biraz soğuk su ister misiniz, dışarısı çok sıcak. Çörek kurabiye falan arzu eder misiniz, biraz mısır gevreği biraz tatlı siyah amcık falan? Aman Tanrım. Adamım. Geri geri gitme. Koşma merdivenlerden aşağıya. Aman Tanrım düştü. Postalar kaldırımın her yerine dağıldı. Hah hah ha. Bir sonrakinde daha nazik davransam iyi olacak. Hah hah ha. Hâlâ binalar arasında koşuyor. Adamım Bay Federal Ekspres. Buraya gel. Seni ve başkalarını Neşe Veren Saf Kokulu Siyah Amcıkla birazcık beslememe izin ver. Hah hah ha.

Onun küçük şeyler koleksiyoncusu olacağım; onun geğirme, kol pazıları ve gülücükler koleksiyoncusu olacağım; osuruklarını, kaş çatmalarını ve buruşukluklarını şişeleyeceğim; onun inlemelerini, sözlerini toplayacağım, patlamalarını, onları mavi kâğıt mendillere saracağım; onları tanıyın; gitgide nasıl önem kazandıklarını izleyin; onları önemli şeyler şemasındaki yerlerine dosyalayın; onun yiyecek artıklarını toplayacağım; onları tat tomurcuklarımın arasında filizlendireceğim; her parçacığın hücrelerime girmesine izin vereceğim; yanda yöredeki tüm yiyecek parçacıklarını çağırın; haydi bu lanet yemek ekspresini istifleyin; gelin bu salamura edilmiş altın sarısı kovanlara tırmanın; onu tekrar tatmam gerek.

el çantanda saklayamazsın aletini onun

Dallas gezisine hazırlık. Los Angeles. New Orleans. Baltimore. Washington. Hartford. Brownsville. (Orlando. Miami. Geç check-in. Öfkeleniş. Sınırlı sorumluluk.) Bu yüzden havaalanında beni karşılamadın. Otel. Otobüs durağı. Tren istasyonu. Restoran. (Geç check-in. Te-

laş. İhmalkârlık.) Seksenlerde adalet konulu konferansı için avukatlar, yargıçlar ve diğer tiplerle buradayım; savunma, kavramların kısaltılmış ifadeleri, kahrolası savunmaların söylemsel uyumlandırılması gibi konuları barlarda konuşuyoruz. Koridorlar. Yatak odaları. Seni ilgilendiren hiçbir şey yok. (Bagaj hasarlı. Yırtılmış. Kırık. Çizik. Göçük. Kayıp.) Chestnut Sokağı gezisine hazırlık. Market Caddesi. Pine Sokağı. Walnut Sokağı. Locust Sokağı. Lombard Caddesi. (Erken check-in. Ağırdan alan ve üstünkörü sorumluluk.) Bu yüzden ofiste beni karşılamadın. Ofiste. Ofiste. Bu bir azil. Benim azledilmeme ihtiyaç duyan kadınlardan ve diğer tiplerden oluşan tüm ofisi azlediyorum. Seni ilgilendiren hiçbir şey yok. Cevabı olmayan birkaç soru. Uzayan öğle yemekleri. Kahkaha. Penisler. Flörtler. Dokunuşlar. İçecekler. Kukular ve çükler. Caz ve jakuziler. (*Sabah. Akşam. Alındı. Hasarlı. Yırtık. Kırık. Göçük. Çizik. Kayıp.*)

Kendimin koleksiyoncusu olacağım.

kendiminkoleksiyoncusuolacağım.

kendiminkoleksiyoncusuolacağıM.

Kendimin koleksiyoncusu olaCAĞIM.

Kendimin KOLEKSİYONCUSU olacağım.

KENDİMİN KOLEKSİYONCUSU OLACAĞIM.

KENDİMİNKOLEKSİYONCUSUOLACAĞIM.

VE RUHUMUN ÜZERİNE KOYACAĞIM

ET PARÇASINI.

taksitle alışveriş eden bir adama arkadaşlık ediyorum
diyorum ki taksitle alışveriş eden bir adama arkadaşlık ediyorum
her eve gelişinde taksit usulü yapıyoruz kendisiyle

her cuma gecesi, yürüye yürüye bana geliyor yapmay'a
diyorum ki her cuma gecesi yürüye yürüye bana geliyor yapmay'a
döşemeye kadar sarkan boş cepleriyle

parasını kapıda ödeyen bir adam bulacağım kendime
diyorum ki parasını kapıda ödeyen bir adam bulacağım kendime
çünkü ihtiyacım olduğunda, bekleyemem gelecek ayın ortasını

taksitle alışveriş eden bir adama arkadaşlık ediyorum
diyorum ki taksitle alışveriş eden bir adama arkadaşlık ediyorum
her eve gelişinde taksit usulü yapıyoruz kendisiyle
her eve gelişinde taksit usulü yapıyoruz kendisiyle

ANMA

Ölüm haberi gece yarısı Trinidad'da ulaştı bana. Kırsal kesimde Afrikalı-Amerikalı edebiyatı ve özgürlük, uzun ömürlülük ve sevgi, bağlılık ve cesaret hakkında dersler veriyordum. Uyuyamadım. Ayağa kalktım ve oteldeki odamdan çıkarak yıldızlarla dolu gecenin içine doğru yürüdüm. Ve parkta oturdum ve onunla konuştum: Dünya hakkında. Çalışması hakkında. Bu dünya üzerinde yürüdüğü, soluduğu, vaaz verdiği ve kutsal sözleriyle bizi vaftiz ederek yanımızda bulunduğu için öyle minnettarız ki ona. Ve bazılarımız onun sayesinde kurtuldu. Harlem adamı. Deha. Gözleriyle ve kalemiyle içimize işliyor.

Sözleriyle ülkeyi fetheden bu güzel koca gözlü adam hakkında nasıl yazmalı? Siyahlardan nefret eden bir ülkede onun güzelliğini nasıl anlatmalı insanlara? Varlığının açıklığa kavuşmamış önemini nasıl açıklamalı? Sanıyorum James Arthur Baldwin'in göz önündeki kiliselerde tek tek geçirdiği yılları da hatırlatarak, kan ter içinde Harlem'den çıktığını söyleyeceğim. Sanırım genç adımlarını tıpkı büyükbabam gibi her günün sonunda yorgunluğunun hesabını tutarak atmış olduğunu söyleyeceğim. Acılarla dolu halde, gitti, geri geldi. Sorguladı ve en parlak yanıtları buldu. Kendisine ve ülkesine karşı kuşkular içinde gözyaşı döktü ve hepimizi bağışladı.

James Baldwin'in *Go Tell It on the Mountain* kitabını ilk okuduğumda evde olduğumu biliyordum: Kız kar-

deşlerimin, teyzelerin, annelerin ve büyükannelerin çocukları ve kiliseleri ve cemaatleri desteklediklerini, hayatta kalabilmemiz ve var olabilmemiz için hepsinin yanaklarını döndüklerini gördüm. Ve onun sayfalarında yer buldular hepsi, bazıları dağınık biçimde yürürken, diğerleri çıplaklıklarını gizleyen çuvallar giyinmişti. Giyecek bir şeyi olmayan hanımlar. Hafta boyunca çift vardiya çalışıyorlardı. Toprak sahibine ve adamlarına her gün sayım veriyorlardı. Onun Siyah erkeklerini kentin gökyüzü altında yan yan yürürken gördüm, mısır ekmeği ve tatlı patates kokulu kahkahalarını duydum, kuzey göklerine bağırırlarken, açlığa ve tahtakurularına bağırırlarken, acı içinde günler boyu bağırırlarken harap kulübelerindeki soluk alıp verişlerini hissettim ve onların bedenlerini istila eden öfkeyi sadece toprak sahibinin iksiri dindirebiliyordu.

Altmışlı yılların başında onu televizyonda ilk gördüğümde, Amerika'nın çelişkileri karşısında yaşadığı öfke ve hayal kırıklığının yüzünü bir savaşçının yüzüne çevirdiği, uğradığımız kırımları sözcükleriyle zafere dönüştüren bu adama hemen yakınlık duymuştum. Ve ardında TV ekranlarında helak olmuş yüzlerce insan bıraktı; onun açıklama ve vaazları ile mahvolmuş eğitimciler, yazarlar, öğretmenler, gazeteciler. Ve Siyah izleyiciler töreni izlediler ve amin diye haykırdılar ve kendilerini temiz, bilinçli ve seçilmiş hissettiler.

Onunla altmışların sonlarında ilk karşılaştığımda, kendisini taciz eden New York City seyircisine tebessüm ederek gülümsemesinden etkilendim. Delerek, okşayarak, meydan okuyarak mahşeri kalabalıkta ilerlemek için

boşluk bulmaya çalışan elleri ve sesi karşısında şaşkınlığa uğradım. Konuşma bittikten sonra ellerine dokunmak için sahneye koştum çünkü bu ellerin beni iyileştirebileceğini, hepimizi iyileştirebileceğini biliyordum çünkü başlangıç yeri Tanrı'nın sunağıydı. Başlangıç yeri, siyah kemikler etrafında diz çökmüş bir Amerika idi. Şimdi o kemikler hoşnutsuzlukla takırdıyor ve adaletsiz bir ülkede ayağa dikiliyordu. Ve Jimmy Baldwin'in rüzgârda ateş gibi dolaşan sözleri, süregiden yapının vekil ve şeriflerine, vali ve serserilerine, piskopos ve yurtseverlerine, misyoner ve bakanlarına karşı ikircimli, çalkantılı ve ısrarlı yürüyüşümüze başlarken bize şarkıları, gücü ve sözümüzü verdi.

O gece kekeme birinden bile çok daha utangaçtım, ona hiçbir şey söyleyemeyecek kadar. Konferans salonundan çıkıp Riverside Drive'daki apartmana geri dönerken, onun yerleşik ruhunu sonraki gecelere taşırken, onun ateşini konuşmalarıma yerleştirmeye başladığım sıralar bir merhaba demeyi ve birkaç kez de teşekkür etmeyi başardım. Artık kölelik-boyunduruğu yok. Artık Zenci-boyunduruğu yok. Artık çirkin ya da korku içinde değiliz. Ama altmışlı ve yetmişli yılları kutlamaya başladığımız için ben, biz, korkunç derecede güzeliz. Şehitlerle açılış ve kapanış. Gelen ve giden bir milyon ceset. Eski korkulardan kurtuluş. Kahkaha. Ağlayış. Umut. Öğrenim görmek. Sonunda bir ülkede koloni kurmaya çabalamak. Tüm vatandaşlarına karşı sorumlu. Kutsal Kitaplarda söylendiği gibi "karanlıkta yapılan şeyleri yukarısının bildiğini" en sonunda anladım.

Jimmy Baldwin'i en son Cornell Üniversitesi'nde gördüm. Ama hakkında konuşmak istediğim zaman o değil, Atlanta'da yaptığımız son konuşma. Seri cinayetlerden henüz başını kaldırmış bir Atlanta. Ona, söylenmeden bırakılması daha iyi olacak şeyleri karıştırmaya çalışan bir yabancı olarak bakan bir Atlanta.

Gece yarısı otel lobisine girdiğimde bir dergi editörü beni işaret etti, gözlerim dosdoğru odama yönelmiş durumdaydı, gösterileri değerlendirmekle geçen gün sonunda kafam yorgun düşmüştü. Beni Jimmy'nin avluda oturduğu masaya götürdü. Methodist papaz devlet adamı. Kendi içine doğru yolculuk. Profesörler, politikacılar ve vaizlerle yaptığı görüşmeyi el hareketleri ve sözleriyle doğruluyor. Eylemcileri, kehanette bulunanları ve öğrencileri günlerce dinlemişti, elleri gecenin büründüğü renklerden titriyordu ve korkunun sesi kulaklarına her gün daha da yaklaşıyordu.

Sabah saat beşte ayrıldık. Atlanta'yı onun gözünden görmüştüm ve ülkenin mantığı terk ettiğini onun bildiği gibi ben de biliyordum. O, Atlanta'da kaldı ve ülkeye karşı görevini yapmaya devam etti. Bir şehrin bilincini yükseltmek. Ve dünyanın.

Philadelphia'yı son ziyaretinde şehir dışındaydım, Midwest'te kavissiz eğrisiz düz arazilerde seyahat ediyordum. Afro-Amerikan Tarih ve Kültür Müzesi'nde şair Gwendolyn Brooks ile yapacağı konuşma için gelmişti. İkizlerimden biri, Mungu, o gece Jimmy'nin yanına gitti, elini sıktı ve kendini tanıttığı sırada onun eril kahkahasını duydu. Birbirlerine sarıldılar, sonra oğlum

gecenin kargaşasını bir kenara bırakıp onun kendine özgü Baldwin'ce konuşmasına kulak verdi. Ertesi gün Mungu beni Jimmy'nin konuşma tonuyla karşıladı, o ve erkek kardeşi Morani, Bay Baldwin ve Bayan Brooks'u dinlemek için müzeye gitmelerinde ısrar ettiğim için bana teşekkür ettiler.

Bugün, Trinidad'dan eve dönerken, James Arthur Baldwin'e bizlere bıraktığı ateş mirası için teşekkür ediyorum. Söyleyecek söz bulamadığımızda incelikli bir sözcük yağmuru. Gözlerimize ateşi verdi. Tek bir bakışla, devinim zincirini devamlı kıldı. İnsanları anlamlı ve ahlaklı hale getirdi. Sonunda tüm o tatlı ve korkunç hayatlarımızdan sorumlu hale.

KÜÇÜK BİR SES DEĞİL BU

Küçük bir ses değil bu
duyduğunuz şehirlerden kopup
gelen büyük bir ses bu.
LaTanya'nın sesi bu.
Kadesha. Shaniqua. Bu
Antoine'ın sesi.
Darryl. Shaquille.
Nehirler boyunca akan
okullarımızın koridorlarında dolaşan
kuytu köşelerine yayılan şehirlerimizin
Ve kitabeler dökülmez onların
nehirleri anıştıran ağızlarından.

Küçük bir aşk değil bu
duyduğunuz büyük bir
aşk, bir öpmek öğrenmek tutkusu
yüzünde onun.
Bu ayakları ellerle taçlandıran
su yelkenlerine güç veren, yaratan, duyumsayan
çocukları büyüten bir aşk bu,
onları ayrıntılar yerine uyaklı hikâyeler söyledikleri
alfabenin kemiklerini iliklerine kadar içlerine
çektikleri
ve kapalı sesli harfleri tükürdükleri tarihimizin
içine katan bir aşk.
Demir ve dantelayla renklendirilmiş bir aşk bu.
Siyah Deha'nın baş harfleriyle imzalanmış bir aşk.

Küçük bir ses değil bu
duyduğunuz.

SANKİ
(Haberleri Dinlermişçesine)

Sanki.

Yaptığım her şey
onun üstüne yığıldı
ortasında
dans pistinin
çünkü o bir sinema
yıldızı bir siyah/
adam "canlı" ekranlardan taşarak
en yabanıl düşlerimi
dolduran.

Sanki.

Evet. Tek yaptığım,
böyledir aşk halleri
üslubunca elde etmekti onu
zıp zıp zıplayarak ayaklarım üzerinde
bastırarak baş döndüren
müthiş kalçalarımı
birlikte uyarak ritme
çünkü o istedi bunu ve ben
onunla yan yana görünmeyi istedim
çünkü büyük ekranlardaki
filmlerde o yaşamdan daha büyük
daha büyük benim bütün
Hollywood rüyalarımdan
çünkü görüyorum
ihtiyacım var benim
karşılaştığım tüm o söylenmemiş hayatlar arasında
söylenecek kendi sözüme.

Sanki.
Evet.

HAIKU I
(öldüm...)

öldüm ve yeniden senin kollarına
döndüğümü düşledim
uykular için öldüğüm yere.

HAIKU 9
(ölümümün...)

ölümümün yayılan sesi
bir yelkenli gibi uçuruyor rüzgârda
beyaz bir kelebeği.

Evinizde Aslan Var mı?
Does Your House Have Lions?
(1997)

BABANIN SESİ

kızımın evine doğru yola çıktığı gün
haziran'dı. kayıtsız süzülürcesine yürüyüşüne başlarken
her sabahki öfkeli baş sallayışıyla lanetledi beni.
atlıyor. seke seke. 125. caddenin sert zemininde
dikkatsiz adımlar, yabansı derin düşüncelerle
kıvrım kıvrım çizgilenmiş bir yüz.
Bir babanın derisidir belirli olan
belirlenmemiş olanın hükmünde.

müzik yapan güneyli bir Zenci adamdım ben.
yabancı yüzüme âşık olmuş, kuzeylilere özgü
güzelliğiyle yanımda uyuyan melez bir kadınla
evliydim. doğduğumdan beri korkuya mahkûm
    yaşamış olan ben
sönen yaşam ışığımla semirip bezenmiş efendilerin
uyarınca kazılmamış açık mezarına gömülen ben
durağan görüntüsü içinde sessiz sabahların.

bu aşk. bu ilk karım, doğum sırasında öldü
bu dantela gibi işlenmiş yüz nefesini başka bir
tasvire sürgün etti ve ben öldüm, avareye döndüm
kırık kalbim için arkadaşlarımdan teselli bekledim
bu yeni ıstıraptan ötürü yaşadığım toprağı lanetledim
gençlik direnciyle bir yana koydum hatırasını
adını bir daha asla anmadım, kalbimi bezle sardım.

düşkün romeo'ya döndüm, alkışlara boğdum kadınları
şeftalilerini avuçlarken, kalıplaşmış yüzlerini içime
çektim,
bacaklarının arasında dans ettim, kabarmış kamışı
ortaya saldım, damıtık bir adam haline geldim
yirminci yüzyıl başlarının fosilleşmiş siyah adamı
kadınların işini bitirdiği, hayatı rehin bir adam.
anne, nereye gitmeliyim yanına gelmeden önce?

ilk karım kadar güzel değildi bu yakut rengi kız
uzvunu kalçama değdiriyordu serseri yaşamını
saf olmayan kokusunu sanki saf mış gibi gösteriyordu
yavaş adımlı ökçelerle bedenime tırmanışı
beni sersemletti, tökezletti beni, bacaklarımı yamyassı
etti
ta ki ben durana, onun ayak izinde yürüyene kadar.

seni terk etmek istemedim oğlum, bu alev
bu ceviz rengi festival beni kendine çağırdı
kız kardeşin. benim çocuğum değil, annen kendini
onun
annesiyim diye tanıtamazdı ve ben ortalıkta
olmayan baba ve ben gamsız gece kulübü sahibi
onun erkeğinin kim olduğunu kafama takmadım
görmedim kızımın gözlerinin güneyli
zamparalarca kamaştırılıp ayartıldığını.

şimdi yetmiş sekiz yaşım beni senin toprağına itiyor,
şimdi yırtıcı hayvan bacaklarım kurban, diyor
ki yeni kâbuslar yok artık ne de köşede pusuya yatmış
kuş avcısı gelen, geçmişi yıkmaya geliyorum ben
şenlik ateşleri senin yetimlik maskeni yakarken
siyah güneyin kaybolmuş bir yiğitlik şarkısını
söylüyorum
af diliyor bu harlemli adam, bu ihtiyar, sırrını ortaya
döken.

biri söylemişti, kim olduğunu hatırlamadığım
sanırım kız kardeşinin evine girdiğini söylemişti onun
bana yeniden lanetler okuduğunu, kızın ağzını
solucanlarla doldurmaya çalıştığını, zehriyle
birleştirmek için
onun uyuşkun damarlarını tahrik etmeye çalıştığını
ve kızın yan dönüp onu azarlamaya devam ettiğini
oğlanın ancak sabahın erken saatlerinde sakinleştiğini.

söylentiye göre kızı şiddetle tokatlamıştı
arkada günah çıkartan okşama sesleri
söylentiye göre onu çılgın kahkahalarla dolu caddeden
aşağıya doğru koşturmuş, elleriyle koşum takımını
dizginler gibi
onu kollarından tutmuştu ve kız, intikamcı ve
mirasçısı çıplak
şimşeğin, şiddetle infilak ettirmiş oğlanı ve dansına
başlamış
onun soyunun devamı için bir araya gelen
yağmalanmış eteklerin.

kan sendeleyerek yoldan aşağıya inen kanın sesi
kan onların gözlerini boğan kanın tadı
ve oğlumun bedeni kanla kaplı kanla kıpkırmızı
taşra yalanlarıyla, şehir yalanlarıyla, baba yalanlarıyla,
ana yalanlarıyla,
ve kızım şeytan çıkartmak için etrafa haykırıyor
eski bir nakarata izinsiz giren yaşlı hırsızlar
mavi-siyah bir akorun ruhunu çağırıyorlar papaz
niyetine.

*wa ma ne ho mene so oo**
*oseee yei, oseee yei, oseee yei***
wa ma ne ho mene so oo
oraya doğru yürürken kutsalığa ulaştı bu doğru
duyuyor musunuz kandan giysisinin duaya hazır
olduğunu
ölümü giyinen o caydırır her türlü felaketi
o ki yetimdi bir zamanlar hatırlıyor şimdi
yürüyebileceğini.

* *Wa ma ne ho mene so oo*: Bütün haşmetiyle yükseliyor.
** *Oseee yei*: Bir övgü çığlığı.

Davullardan Gelen Şarkı Gibi: Aşk Şiirleri

Like The Singing Coming Off The Drums: Love Poems

(1998)

DANS ETMEK

seninle tango yapıyorduk
düşümde, sımsıkı sarmıştın beni
davullardan gelen şarkı gibiydik.
istemsizce kasıldı kaslarım
kanımda kayıp giden akyuvarların
sesine doğru geriye kaykıldım.
şarkı söylediğini duydum kalçalarımın.

HAİKU
(*senin için*)

seninle aramızdaki sevgi
söz ve nefes. uzun bir nehrin
akışı seni sevmek.

TANKA
(seni düşündüm...)

seni düşündüm
kemiklerimi sızlatıyor
sensiz olmanın acısı.
hiçbir şey ifade edemez
sensizlik hakkındaki bu çılgın füg̈u.

BLUES HAİKU I
(bırak...)

bırak ıssızlığın
olayım senin rüzgârın olayım bırak
seni eseyim bütün gün.

BLUES HAİKU II
(kardeşlik...)

kardeşlik ileri karakolun*
muyum adamım ben senin? hoop yanaşıyorsun
ne zaman evime doğru yola çıksan.

HAİKU
(rahmim...)

rahmim, hızlı rüzgârları
terle ıslatan yaprakların dansı
gitarlarla birlikte güldüğüm.

* Philly outpost: Şehir sloganı "city of brotherly love" (kardeşçe aşk şehri) olan Philadelphia şehrine gönderme. (y.h.n.)

AŞK ŞİİRİ

*(Tupac için)**

1.

Kokusunu alıyoruz
yaraların duyuyoruz
sesli kızıl harfleri
senin dilinden.

yaşlılar diyor
lar ki biz
ölmüyor
başka bir yere
geçiyormuşuz
sadece.

ben diyorum
ki dilim dilim doğrayıp
yavaş yavaş
yemeye çalıştılar
kalbinizi.

dört açıyoruz kulağımızı
duymak için
senin kanını genç
savaşçı.

---

* Tupac: Tupac Shakur. (y.h.n.)

2.

nerede babalarınız?
yaralarınızın etrafında toplandığını
görüyorum annelerinizin
kavuşturarak göğüste kollarınızı
gözlerinizi kapatarak
sizi dualarla sarmaladıklarını.

babalar nerede?
çuval bezi ceketli şalvar pantolonlu
eski günlerin dansıyla gözlerinde.
güç ve barış hakkında
ne öğrettiler size?

süslü püslü zihinlerini
caka satarak gezdiren
akademi ve şirketlerin
apış arasında
başlarını öne eğen
öğle saatlerinde dillerini
pembe ve siyah amcıklara gömen
babalar nerede?
demirvuruşumudacan
verirkenokuldakalprezervatif
kullan ötesinde öğretim
verecek babalar nerede?
nereye gömdüler seslerini babalar?

3.

kimlerin altını eve taşıyor seni?
kimin serveti seni bu kentsel terörün
içine sokan? kimin açgözlülüğü
kat'i ve kesin ölümün içinde dolanan
altın gözlerle dibe çekti seni?

4.

zihnimizin
kenarında
sıcak bir
yerdeydin.
yeni bir
dünyadaydın
solgunluklarıyla
fark edilen
siyah cesetlerin
ittiği bir
ülke ve
bütünüyle
yuttu o seni.

5.

içimden hiç
atmayacağım seni.
kalbimin tam kıyısında
tutacağım seni.

Yeni Çalışmalar
New Works
(1997-1999)

Neden?

Neden taşındığımı soruyorsun bana. Biliyor musun, siz muhabirler tuhaf şeysiniz. Neden acaba? Onu, zorlayacaktım. Bütün bu kargaşanın dineceğini düşünmüştüm. Burada yaşayan insanların, çocuklarına daha iyi bir hayat vermek isteyen bir kadını, bir anneyi anlayabileceğini düşündüm. Bak. Tek aradığım çocuklarım için güzel bir ev. Onları yetiştirmek için güvenli bir yer.

Ne?

Komşularım hakkında ne düşünüyorum? Bu insanlar. Kapıma sprey boyayla *zenci* kelimesini yazan bu insanlar. Sonunda çocuklarımı tehdit eden bu insanlar. Çocuklarım duydunuz mu beni? İç çeken bir çocuğu kucağınıza aldınız mı hiç? O kadar korkmuştu ki onu bağırarak uyuttum. Güvende olduğunu nasıl söyleyebilirsin ki tekrar bir çocuğa? Ha?

Bu insanlar hakkında ne düşünüyorum? Ha? Herhangi biri ne düşünmeli? Siz gazeteciler ne düşünmelisiniz? Şehir ne düşünmeli? Belediye başkanı ne düşünmeli? Ülke ne düşünmeli?

Dün bir kadın kapıma geldi ve buradaki bu insanların kötü olmadıklarını söyledi. Sadece mahalleleri için endişeleniyorlardı. O kadar çok çalışmışlardı ki düzgün bir mahallede yaşamanın ne anlama geldiğini bilmeyen insanlarla uğraşmak istemiyorlardı. Mahallelerini temiz

tuttuklarını söyledi. Sokaklarında suç işlenmediğini söyledi. Evlerini temiz tuttuklarını söyledi. Çocuklarını temiz tuttuklarını söyledi. Kendilerini temiz tuttuklarını söyledi. Burada kötü tipler olmadığını söyledi. Sadece mahallelerini ve mallarını koruyan insanlar.

Ha? Temiz dedi bak! Temiz? Temizi görmek ister misin? Döşemelerimi görmek ister misin? O kadar temizler ki üzerine yemek koyar yersin. Ve çocuklarımı ovalaya ovalaya yıkarım. Her gün, ovalaya ovalaya. Sert. O kadar sert ki siyahlıkları akıp gidiyor. Ama sen bunu bilmiyorsun. Hah hah.

Ne yapmamı istiyorsunuz beyler? Ha? Size isimlerini mi vereyim? Tanrım izin vermiyor bunu yapmama. Tanrım onlar gibi edepsiz olmama müsaade etmesin. Tanrım... Ve onların Tanrılarının bu yaptıklarını yapmalarına nasıl izin verdiğini bilmiyorum.

"Burada kötü tipler yok" demesi hakkında ne düşünüyorsunuz beyler? "Burada kötü adam yok." Paramın yettiği bir yere taşınmak istediğim için ben mi kötü tip oluyorum? Siyah ve kadın olduğum ve üç çocuklu yalnız bir kadın olduğum için mi? Onlara benzemediğim için mi kötü tip oluyorum?

Ne düşündüğümü soruyorsunuz. Sizin gibiler. Onların pekâlâ anneniz ve babanız olabileceğini biliyorsunuz. Kız ve erkek kardeşleriniz. Bilirsin işte. Ama neyi gerçekten çözemiyorum biliyor musun? Gözlerini! Nefretle çevrelenmiş gözleri ve ağızları hakkında ne yapacağımı, ne söyleyeceğimi bilemiyorum. Sözcükleri bildiğin solucanlarla dolu. Vücutları çocukların gözle-

rine zarar verme telaşında. Elleri duvarıma küfür dolu şeyler çizmeye hazır; başparmakları her an pencereme taş fırlatmak için tetikte.

Ha?

Ne mi yapacağım? Ne mi yapacağım? Annemin yanına taşınacağım. Mt. Airy'de yaşıyor. Muhtemelen bir süre onunla kalacağım. Başka nereye gidebileceğimiz hakkında siz akıl yürütün. Nerede yaşayabilirim başka! Sizce ne yapmalıyım? Ha? Mahallenizde taşınabileceğim bir ev var mı? Saygın, çalışkan, düşük maaşlı, kendine ev alabilecek siyah bir kadın için bir eviniz var mı?

Ben. Bu Siyah kadın. Gözlerini sana dikmiş. O ve üç çocuğu için bir mahalleniz var mı? Parası ödenmiş mobilyalarla. Parası ödenmiş kıyafetlerle. İpoteği, kamu hizmetlerini ve birkaç faturayı ödeyebilecek doğru düzgün bir işte çalışan. Araba ödemesi için yeterli para yok. Ama idare ediyoruz.

Bana cevap ver! Benim gibi Siyah bir kadın, kendisi hakkında bu ülkenin uydurduğu bunca efsaneyle nereye gider? Nereye gitsin ki hepiniz halihazırda zaten oradayken ve suyu toprağı kendi mülkünüz ilan etmiş ve geri kalanımıza durumu ve renginden, bakışından dolayı mahvolmuş kişiler olarak bakarken. Bekleyişinden dolayı. Muhtaç oluştan.

Ne?

Kızgın mıyım? Kızgın mı? Bu durumdan dolayı mı? Bu duruma kızgın mıyım? Hayır. Bir kez daha şaşkınlık içindeyim. Philadelphia'daki ve ülkedeki iyi insanların

bütün bu olanlara izin vermeye devam etmesi karşısında şaşkınım. Çocuklarımın, diğer çocukların onlara pislikmiş gibi baktıklarını görmelerinden dolayı düşünceliyim. İnsanların bir barış nöbetine desteğe gelmemesinden ötürü endişe doluyum. Hıristiyanların bir Hıristiyan ayinine katılmaya gelmeyişinden. Eğitimcilerin eğitim için gelmeyişinden. Atletlerin gerçek oyunu oynamaya gelmeyişinden. Tanrı'nın bu insanların gözlerinden kaybolmasından. Tanrı, bu kadar çok kilisenin bulunduğu bu şehirde bir kez daha ortadan kayboluşundan. Bu kadar çok okulun bulunduğu bu şehirde. Kendi mahallesinde sadece temiz olmak isteyen bu kadar çok insanın bulunduğu bu şehirde.

SABAH ŞARKISI VE AKŞAM YÜRÜYÜŞÜ

1.

Sana ve Tanrıya
ihtiyaç duyduğum bu gece
Aralıklı adımlarla
dolanıyorum bu eski kentte.

Sessiz. Kimse duymuyor
Kimse hissetmiyor kalabalıkların
gözyaşlarını.

Sessizlik koyulaşıyor
Kaybettim kıyısını
senin sevecen zamanlarının
Kim duyacak seçkin
aktörlere karşı yükselttiğim
genizden gelen sesimi.

Ah, usandım
tınısı olmayan seslerden
Ayin ilahileriyle dolu
bu yerde geceleyeceğim.

2.

Bildim bileli buradaydın Martin
Selma'dan Montgomery'ye Watts'tan Chicago'ya
Nobel Barış Ödülü'nden Memphis Tennessee'ye kadar.
Aristokratik kafa karışıklığının açıları ve köşeleri
arasında hareketsiz.

Zamanın ilerisinde
doğmaya zorlanılan bir zamandı
davul sesleri içinde avare dolanılan
yıldızlar gibi gözleri olan güzel zamanlar
ve madalyasız veya silahsız
ama evet onurlu askerlerin
olduğu zamanlar.

Ve bize dedin ki: *yükseliyor fırtına, dünyanın*
ayrıcalıklı azınlığına karşı, kaçış yok bundan, ne silah
ne teçhizat ne tecrit işe yarar
ve bize dedin ki: *dinmeyecek bu fırtına*
yeryüzü nimetlerinin adil biçimde dağılımı
erkeklere (ve kadınlara) dünyanın her yerinde
onurlu ve insani bir yaşam olanağı sağlayana kadar.

3.

Bütün yaz yağmur yağdı
ve boğazımıza kadar yükseldi su
ve dağılıp gitti deniyor
unutuldu söylediğimiz şarkılar.
Kime söyleyeceğiz vakti geldiğinde bu şarkıyı biz?

Ve açlıklarını gözlerinde taşıyarak geldiler şehre
ve "Akşam mideme girecek bir lokma bir şey
ve uyuyabileceğim bir köşe istiyorum" dedi
dokuz yaşındaki genç Sudanlı çocuk.
Ve ellerinde salyalar saçan silahlarla girdiler şehre
ve çatırdayarak kan kırmızısı sesli harflere
bulandı dokuz yaşındaki gencecik sözler:
Anne anne Teyze teyze Öldüm öldüm öldümmm ben!

4.

Çocuklara sadece gözlerimizle güç verebildiğimiz
kayıp alfabeler şehrimizde bizim
sen Peter gibi John gibi konuştun
sen dillerin balıkçısı
kanatlarımızı çözüp ortaya çıkaran
maskelerimiz için demiri getirdin
kimse sürgüne gitmedi el uzatınca sen
ve hissettik gök gürültüsünü ellerinde.

Orduda askerleriz biz
savaşmak zorundayız, dolsa bile gözümüze yaşlar.
Yükseltmeliyiz özgürlük bayraklarını
bırakmamalıyız elimizden ta ki ölene kadar.

Ve sen devam etmemiz gerektiğini söyledin ve biz
küçük mucizeler hâline geldik, rüzgârı alaşağı ettik,
Amerika'nın kuşatılmış sokaklarının ağır kan
dolaşımına girdik ve "yenidentoparlandık"*
batılı züppeler denetiminde semirmiş kadavralar üreten
Olimpiyat politikacılarına karşı yeniden
ayarladık adımlarımızı.
Ve eski yasaların pasını kazıdık
kat kat pencere pencere ilerledik
ve toz içinden temiz yüzler yükseldi
ve haklarını almak için gelen erkekler ve kadınlar
arasında
değişimin yeni gelinleri yeni damatları oldular.
Ve sen bizi kendi ciğerlerimizle nefes almamız için
yerden kalkmaya sevk ettin, Latinler Asyalılar
Yerli Amerikalılar Beyazlar Siyahlar Gayler Lezbiyenler
Müslümanlar ve Yahudiler arasında birlikte yaşamaya,
gökkuşağı renkli derilerimizi barış ve ırksal adalet
etrafında toplamaya,
biz senin uzun zaman önce sorduğun
soruyu cevaplamaya çalıştığımız sırada: Var mı Pentagon'u
yere serecek, şiddet kullanmayan barışgetirici bir ordu?

* Özgün metinde İspanyolca: Reconcentradas. (y.h.n.)

Ve bizi Bernard Haring'in sözlerinden esin almaya sevk ettin:
gittikçe daha fazla üretimi
ve gereksiz ve hatta zarar verici ürünler satmak için
pazar üstüne pazar yaratmayı hedefleyen
maddeci büyüme çılgınlığı, gelecek nesillere karşı
işlenmiş bir günahtır.
Ne bırakacağız ardımızda onlara;
çöp, dünyayı yaşanmaz kılmaya yetecek
kadar çok atom silahı, zehre bulanmış bir
atmosfer, kirletilmiş sular?

5.

"Uygulamada aşk, düşlerdeki aşka kıyasla
sert ve korkunç bir şeydir." demişti bir Rus yazar.
Büyük bedeller pahasına öğrendim ki Martin
alevlerden bir şey yükseliyor biz yandığımızda
(sen ruh ya da zuhur de buna)
ateş ya da beden ya da kül kalmayıncaya kadar ortada
nefes alıp veriyoruz ve kokluyoruz dünyayı yeniden
Aye-Aye-Aye Ayo-Ayo-Ayo Ayeee-Ayeee-Ayeee
Amin erkekler erkekler erkekler Avmin kadın kadın kadın*
Erkekler erkekler erkekler Kadın kadın kadın
Erkekler erkekler Kadın kadın
Erkekler Kadın
Kadınerkekler.**

---

* Amin - Avmin (Amen - Awoman): Erkek ve kadın öznelerin duada da eşdeğer söz dağarına sahip olmasına vurgu yapılmaktadır. (y.h.n.)
** Şairin 2013'te yaptığı bir okumada şiir "Martin Luther King'e Sabah Şarkısı ve Akşam Yürüyüşü" başlığı altında sunulmuş, sondaki 5. bölüm daha farklı bir çeşitlemeye gidilerek okunmuştur. (y.h.n.)

KAYADAKİ TATLI BAL

Savaş alanında kalacağım
savaş alanında kalacağım
savaş alanında kalacağım ölene kadar.

savaş alanında kalacağım
savaş alanında kalacağım
savaş alanında kalacağım ölene kadar.

ölüm söylentileri arasında gelmiştim şehre
gözlerimde yaşamı taşıyarak
hep birlikte başka bir yüzyıla geçme zamanının geldiğini
haykırmak üzere, dinlemek isteyen herkese
özgürlük ve ırksal ve cinsel adalet zamanının
kadınlar ve çocuklar ve erkekler için bağlarından
kurtulmuş kollar için
şehre umut dolu bir yürekle gelmiştim
ve gülümsemişti aramızdaki boşluklar
şehre gözlerimde hayatı taşıyarak gelmiştim.
şehre gözlerimde hayatı taşıyarak gelmiştim.

Ve bilgisayarlı arabaları ve kepçeli paletli inşaat
makinalarıyla peşimize düştüler
ve arabalarımızın yolunu kestiler ve geri çevirdiler
ve binalarımızı bombaladılar bebeklerimizi öldürdüler
ve bedenlerimizi koruyan doktorlarımızı vurdular
ve mahkemeleri günah çıkarma odalarına döndü
ama biz devam ettik örgütlenmeye öğretmeye inanmaya
sevmeye yerine getirmeye kutsal olanı daha yükseğe
varmaya
ellerimiz paramparça edilmiş dişlerle dolu olsa da
ama biz eğdik şükür içinde sayıklayan gözlerimizi.
ama biz eğdik şükür içinde sayıklayan gözlerimizi.

Adil davranacağım herkese
adil davranacağım herkese
adil davranacağım herkese ölene kadar.

adil davranacağım herkese
adil davranacağım herkese
adil davranacağım herkese ölene kadar.

gel. gel diyorum, evde bakterilerle oturuyorsun hâlâ
gel. gel diyorum, iç daralmalarıyla kalkıyorsun sabahları hâlâ
gel. gel diyorum, gel ve geri dön savaşa.
bu kavga dünya için
bu kavga çocuklarımız için
bu kavga yaşamımız için
ihtiyacımız var senin kasırga gücündeki seslerine
ihtiyacımız var kutsal ellerine senin

gel diyorum, kız kardeşim kardeşim, savaş alanına gel
yağmur ormanlarına gel
mahalleye gel
gecekondulara gel
okullara gel
kürtaj kliniklerine
hapishanelere gel
gel ve dokun omurgalarımıza

gel diyorum, sımsıkı bas ayaklarını yere adaletin yanında
gel diyorum, sımsıkı dur kelimelerinle gerçeğin yanında
gelin diyorum, çekmeyin ellerinizi işten ve dua edin
siz kahverengi olanlarınız
sarı olanlarınız
siyah olanlarınız
siz gey olanlarınız
beyaz olanlarınız
siz lezbiyen olanlarınız

Gelingelingelingelingelin
hayat denilen hayat denilen hayat denilen bu savaş alanına...

Savaş alanında kalacağım
savaş alanında kalacağım
savaş alanında kalacağım ölene kadar.

savaş alanında kalacağım
savaş alanında kalacağım
savaş alanında kalacağım ölene kadar.

AAAAYEEEE BABO (TANRIYA ŞÜKÜR)

1.

Gökyüzüne yelken açan kadınlar var
Aralarında yürüdüğüm kadınlar
İpekten, parlak tülden ve kanaviçeden tenleri tenime dokunuyor
İdrar ve menekşeler arasında dans eden kadınlar bunlar
Kirlenmiş ıskat olmuş erkeksi gözlü melekler.

Zor bir ahengi var bu dünyanın
Kızgın savaşlarla dolu bu dünyanın
Nefretle tutuşan bu dünyanın
Yerin göğün havasını çürüten bu kelime parçalarıyla.
Kim ulaşacak insanlardan beklediğimiz o yere?
İğne ipliğe döndüm nihai ortak paydaya indirgenmiş bu cebirsel denklemlere kafa yormaktan.

2.

Uzaklaşıyorum cenaze törenlerinden sabahın şimşeğinden
Doya doya bakıyorum yağmura ve gülüyorum
Nedir kemiklerimiz içinde devindiğini duyduğum bu ses
Derin derin nefes veriyorum bırakıyorum havaya kokumuzu.

3.

Vakur ellerle geldim bu hayata
Güney yörelerinde devriye gezen terörist gözleri
gözlemlemeye
Çanların rengi olmayı isterdim
Ağaçları sarmak ve parmaklarımdan dökmek sonbaharı
Vakur ayaklarla geldim bu hayata
etrafımda toplanan başka
adımlar duydum
Bedenlerinden çiçekler taşan kadınlar.

4.

Hayat.
Hayat
kıvrılmış ceninden
açgözlülüğe
şehvete
transistörlere
kelebekleri karartan web sayfalarına.

Hayatımız
bir flütler şöleni
etrafında şapellerin
dilenen kadınlar yok burada
hiçbir haince düşünce
sadece şükreden bir dokunuş
ruhumuzun dilinden yaratılan
Dağ dilinin gürültüsünü sunuyoruz biz
Pazar vaazlarının sesini getiriyoruz
Birlikte bir tehditler nehrine kürek çekmeye giriyoruz
yeniden şekillendirmek üzere Bu rüzgârı, Bu denizi,
Bu gökyüzünü, Bu heceler zindanını
Korkusuzca şarkı söyleyen bülbüllere dönüştük
Işıkla yıkamak için kaybolan mekânları.

Biz buradayız.
Yaprakların yeşili üzerinde
Değişen ritmi üzerinde blues'un,
Bir kez anladıktan sonra yerlerimizin bizi böldüğünü
Bir kez anladıktan sonra rengimizin bizi böldüğünü
Bir kez anladıktan sonra sınıfımızın bizi böldüğünü
Bir kez anladıktan sonra cinsiyetimizin bizi böldüğünü
Bir kez anladıktan sonra ülkemizin bizi böldüğünü
Damarlarımızda kadınların damgasını taşıyoruz artık
Şimdi barış çubuklarımızı sabah tarlalarında yakıyoruz
Artık günler bize ihanet etmiyor
ve dalga dalga yükseliyoruz kan sütümüzün içlerine
doğru.
Ne söyleyebiliriz ki kan olmadan?

5.

Onun Hikâyesi.
Onunhikâyesi bize gülümsüyor.
Yavaş yavaş temsil edeceğiz barışın dilini
Yavaş yavaş çemberler yapacağız bu üçgensi yıldızlardan
Açacağız sırlar dünyasının gözlerini
Seslerimizi birleştireceğiz
Örgü örgü işleyeceğiz etimizin derinliğine zümrüt gibi
Gel. Tüm kadınların ellerini getir bize
Bırak katılıkları gülümseyişlere çevirelim yoğurarak
Çocuklarımızın gözlerinde toplayalım dağları
Gel damıt uyanmamış aşkımızı
Merhaba de mango ağaçlarına*
    bilgisiz adamlara
    rahibelere
    fahişelere
    yağmurcukadınlara
    sincaplara**
    bulutlara***
    evsizlere.
Gel. Onurlandır aniden nefes almak gibi doyumsuz
    adımlarımızı
Aşk eğip büker yolculuğunu bu kadınların yelkenlerinin
Awoman**** der aşk. Awoman bu gök gürültüsü
    kelimelerine.

---

* Oral seks yapanlar. (y.h.n.)
** Erkek fahişeler. (y.h.n.)
*** Dumanaltı olanlar. (y.h.n.)
**** Amin. (y.h.n.)

Gel onurlandır ortak paydamız
için ettiğim bu duayı.
Yeter bu dua
fetihçileri yerle bir etmeye
yeter sırtımızdaki kırbaç izlerini,
adımızı ortaya koymaya.
Şifacı kıl bizleri
Gel onurlandır fukarayı biçareyi
kadınları
geyleri
lezbiyenleri
erkekleri
çocukları
siyah, kahverengi, sarı, beyaz
Hikâyelerin açığa vurduğu teri

Aaaaayeee babo.
Haykırıyorum toprağa
Haykırıyorum kelimeleri tozun üzerine
Haykırıyorum hafızayı suyun üzerine
Haykırıyorum umudu bu söylevin üzerine
Kadınların tansığının üzerine haykırıyorum dişlerimle,
kutsal volkan
gibi patlayacak kadınların
Yeniden yakalayarak en kutsal seslerimizin hatıralarını.

Gel
davulun konuştuğu yere
ateş ve su ve kemiğin kelimeler verdiği
gel şükret Tanrıya ve
Ogun'a ve Shango'ya ve
Olukun'a ve Oya'ya ve
İsa'ya
Gel onurlandır masumiyetimizi
insan olma irademizi
gir yeniden ruhuna sabah güvercinlerinin
ve Tanrımız bizimledir
Söylüyorum bunu Tanrımız bizimledir
Söylüyorum bunu Tanrımız bizimledir
Aaaayeee babo Aaaayeee babo Aaaayeee babo
(Şükürler olsun Tanrıya).

Sabah Haikuları
Morning Haiku
(2010)

Miyoshi Smith'e
ve
Ngũgĩ Wa Thiong'a
ve
Njeeri Wa Ngũgĩ'ye

Bırak gün ile dolayım
böylece sana ulaştığında
tadını çıkaracaksın onun.

Sonia Sanchez

Yapacağın en iyi şey kadın olmaktır ve dünyaya karşı durmak ve kalbinden geçeni söylemek.

Abbey Lincoln

New York'taki 8. Cadde Kitapçısı'nın yüksek raflarından birinde, Japon haikusu olduğu *özellikle belirtilen* yeni yayımlanmış o çiçekli kitabı bulduğum, ilk sayfalarını açtığım ve ilk haikuyu okuduğum andan itibaren usulca yere çömeldim ve ağladım ve değiştim. *Kendimi* bulmuştum. Kendinizi bir şiirde bulmak, yirmi bir yaşımda damarlarımda akan kanın içinde bir yerlerde bulunduğunu bildiğim güzelliği keşfetmek gibi bir şeydi; kitapçıdaki sorumluya bu haiku kelimesini doğru bir şekilde telaffuz edip etmediğimi sorduğum andan itibaren, kendimi keşfettiğimin, bir uyanış bulduğumun, sadece doğaya değil kendimin ve diğerlerinin doğasına da bağlı olduğumun ayrımına vardım; güzel gözlerin arkasındaki kan damarlarını, dişlerdeki sıvıları ve sözlerdeki mine tabakasını gördüğüm andan itibaren, haikuların kısa süreli hafızayı değil uzun erimli hafızayı ifade ettiğini anladım.

Patricia Donegan, "haiku ruhu" düşüncesini aktarmıştı; "günlük dünyamızı görmenin ve hayatlarımızı haikuda ifade edilen anın bilinciyle yaşamanın yalın ama derin bir yolu ve bu nedenle de başkalarına daha durulukla, sevecenlikle ve barış içinde yaşamalarını esinleyen bir yol."

Genç şairlerin şiirlerinde ve konuşmalarında dile getirdikleri "burada sizi 'pause' moduna alacağım" ifadesini duyduğumda, onlardaki "haiku doğası"nı, onların haikuografisini duymuş oluyorum. Sizi yavaşlatmalı ve

hayatınızda neler olup bittiğine bakmanızı sağlamalıyım diyorlardı. Ve dünyada.

Bu haiku bizi yavaşlatır, hayatta kalmamızı ve bir haikuyu okumaya yetecek bir nefesle nefes almamızı sağlar.

Güzellik ve ferasetle örtülü bu direşken form tıpkı blues gibidir çünkü her ikisi de çözümler sunmaz, bir duyuru, biçimsel bir bildirimdirler; acının kabulü, mizah, güzellik ve güzellik dışı, ölüm ve yeniden doğuş, beklenmeyen ve hayat. Daima hayat. Her ikisi de daima hafızayı ve ağırbaşlılığı korumamıza yardımcı olur.

8. Cadde Kitapçısı'nda bulduğum şey olağanüstü ve *sıradan* bir şeydi: Sessizlik. Kristaller. Mısır ekmeği ve yeşillikler. Kahkaha. Sırmalı ipek. Deniz. Beethoven. Coltrane. İlkbahar ve kış. Mavi nehirler. Rasta örgüleri. Blues. Şelale. Issız dağlar. Bambu kulübeler. Bodegalar (Şarap dükkânları). Emekli generaller. Lambalar. Ateşböcekleri. Sarah Vaughan, sesi evrende patlıyor, dua biçiminde geri dönüyor yeryüzüne. Erik çiçekleri. İpek ve çelik. *Cante jondo*. Şarap. Tepeler. Beden. Koku. Alınıp verilen nefes. Sessizlik.

Ve ağzımın ve nehrin bir ve aynı olduğunu anladım.

yelken açtım
tek bir esintinin olmadığı
uzun otlar arasında.

Sonia Sanchez

ON HAİKU

(Max Roach için)

1
Sonlanmaz hiçbir şey
senin sesini anımsatır
her çimen yalımı

2
evrende infilak
eden seslerin bir dua
olarak dönüyor yeryüzüne

3
davula vurduğun gibi tıpkı
ellerin öylece duruyor
Tanrı'ya uzanmış

4
sabah gökleri
kahkahanı taklit
ediyor tatlılıkla

5
gelen sensin savaşçı
arındırıyor müziğin
öperek omurgamızdan

6
yere vurulan ayak
söylenen şarkı, sorumlu
kılıyor kanımızı

7
tenin yelkenlerinde
şarkısını tınlatıyorsun
bahşedilmiş hayatın

8
hızlı vuruşların
kemiklerimize sürüyor
hava akımlarını

9
davulunun sesleri
çınlatıyor nefeslerimizi
vuruşlarda... yenilmeyen

10
parıldıyor ellerin
yağmurun bacakları
arasında

DUENDE

1
Ellerim
terk ediyor beni
kanın akışına

2
göğüslerim
dans ediyor içinde
gümüşün

3
ayaklarım
blues'u
haykırıyor

4
kalçalarım
şehvetine ses
veriyor gitarın

5
nefesim
müstehcen tıpkı
dişlerim gibi

6
aaaaaahhhhhhh
yeyeyeyeyeye
dimdik ayaktayım hâlâ...

İKİ HAİKU

1.
Gözlerin
ateşe veriyor ... bozguna uğratıyor
ölümü

2.
bedenin yöneliyor
üzerime doğru
vaftizden öte bu.

DANS HAİKU

1
Salsanın hız
şeridinde ölüm mü
ettiğimiz dans

2
ya da menüette ölüm
bir aristokratın sivri
uçlu kundurasıyla

3
ağır ağır ölüme
mi gidiyoruz işçi sınıfının
yalnız bırakmasıyla

4
ya da orta sınıfın
kahkahasına mı odaklıyoruz
bacaklarımızı

5
yutuyor muyuz
ölümü tek yudumuyla
sabah haplarının

6
ya da çarpanlarına mı ayırıyoruz
ölümü ilk yıllarına doğru
gırtlaklarımızda?

ON DÖRT HAİKU

(Emmett Louis Till için)

1
Uzuvların gömdü
kuzeyin güçlü menziline
kendi kalp atışlarını

2
Mississippi...
ayakta aynı kökten
türemiş acıyla

3
genç Chicago
kandan daha fazla
kekeleyen ıslık

4
gözenekleri derinin
yaban yıldızlar
güneyli gözleri kucaklayan

5
patlayan ayak izleri gecede
anımsıyor
kanını senin

6
güneyde bu derslikte
yavaş yavaş kışa
dönüyor yaz

7
duyuyorum
metruk ışığı içine
çeken nabzını

8
uzuvların
küçük kuşlar fırlıyor
apansız topraktan

9
bir kez daha
güneyli ellerin
kan töreni

10
nefesleri mavi geceyarısının
yelken açmış
gülümseyen dillerde

11
bir şey söyleme
çürüyüp gidiyor zaman
ağaçlıkta

12
bir annenin gözleri
anımsıyor beşikte yüksek
sesle edilen duayı

13
Mississippi boyunca
yürüyorum
dişlerimin arasında yıldızlar

14
ölümün
bir blues, bir daha
içemeyeceğim asla.

ON HAİKU

(Philadelphia Duvar Resimleri için)

1
Philadelpia kökleri
ateşböcekleriyle aydınlatıyor
bu duvarları

2
sımsıkı bir duaya
sarılı çiçekler
köşe duvarda

3
kahverengitenli
çocuklar dans ediyor
kelebeklerle

4
utandırıyor
bu çocukların yüzleri
yıldızları

5
Philadelphia
mavi haleluyalarla
boyanmış

6
kış
savaşçının yüzü
duyuyorum şarkı söylüyor kemiklerimiz

7
ağaçlıklı yol üzerinde
bir yıldızlar geçidi
düşlerin

8
ortak zemin
biziz, her zaman bu
dünyayı soluyan

9
eller
yeşil ışık içinde
selamlıyor barışı

10
yağmur altında bile
gökkuşağıyla mola
verir bu duvarlar.

DÖRT HAİKU

(Nubia için)

1
Telefon kabloları
onun sesini söyledi her yana
yumuşacık kız kardeş gülüşünü

2
uzattın elllerini bize
umudun güneş lekeli
gülümsemeleriyle

3
nefesini yakalıyorum bugün
geçerek koca okyanusu
yelken açıyorsun eve

4
seni Mississippi kıyısında
yürürken görüyorum Nubia
kol kola Tanrı'yla.

YİRMİ BİR HAİKU

(Odetta için)

1
Sesinin tınısı
gökgürültüsü gibi kaplıyor
yeryüzünü

2
bir davul
vuruşu davet ediyor
bizi duaya

3
işte bu o
nefes alıp verişinin
kokusu senin

4
siyasetle
genişletip yolunu
sevmeye cesaret ettin

5
hançereni
sonuna kadar açtın
gelip geçenlere

6
nefes verdin
Lead Belly'ye cumartesi
geceleri ve pazar sabahları

7
dedi ki müziğin:
babası mı var şarkının
annesi mi yoksa?

8
sahnede
ellerin
askeriydin

9
bir notadan diğerine
güzellik dokunuşu
kuvvetlenen

10
dedin ki: yok mu
bu çöle yağmur
getirecek bir şarkı?

11
belli etmiştin
sesini daha ilk
gösterilerde

12
selamlamıştın kanımızı
birbirimize yabancı
olmayana dek bir daha

13
kaldırıp aldın
gözlerimizi avizelerden
ta ki dans edene dek

14
şarkıların
tamahkârlığın kör ettiği
bir ülkede dolandı durdu

15
bir ülkeyi
hâlâ kısa pantolonla
oyun oynayan

16
birdenbire sabah
geri aldı seni başka bir
zamana başka bir kıtaya

17
taşların yıldızlara
dokunduğu bize
günaydın ve hoşça kal dediği

18
ve nihayet
anımsıyoruz senin hatıraya
nasıl hayat verdiğini

19
gözlerini anımsıyoruz
sabah yıldızlarını
yağmur kokan

20
ağzını
çiviyazılarıyla bezenmiş
tatlı rüzgârı

21
ve nihayet
ata mirası nehirlere
aktarmak için senin şarkını.

ÜÇ HAİKU

1

(Richard Long için)

Zarif şenlik kravatı
sözcükleri mücevhere
çeviren adam.

2

(Tanabata festivali için)

Yıldız dolu şiir
asabilecek miyim seni
çam ağaçlarına?

3

(Luisa Moreno için)

Özgür esmer kadın
beyaz nehir akıntılarını
rehin edilmemiş ruhla geçen

DÖRT HAİKU

(Eugene Redmond için)

1
Mavi atom
tenimizi başka bir dile
nakleden şair

2
senin cıvadan
kelimelerin birer çavlan
tatlı itirafa dökülen

3
hepsini kaydettin
siyahlığın kükreyişine
çevirdi sabah onları

4
şiirlerin... kelebekler
toprağın üzerinde
kanat çırpan.

YEDİ HAİKU

(Ray Brown için)

1
Afrikalı basçı
tercüme eden
güzelliğimizi

2
mıhları
çekiçle çakan
vuruşların... kalbine...

3
gözlerimizi
suyun üzerinde
yürüten

4
bizi tellerin sesiyle
mavi siyah dalgalara
götüren eller

5
ding ding ding (tıkk)
dong dong dong dong dong (tıkk)
dii boom (tıkk) diiiboooom
diiiii booooom (tıkk)

6
basçı
zaman ve mekândan öte
kadim hatıra

7
senin sesin
harikulâde koku
kalçalarımın üzerinde.

ALTI HAİKU

(Beauford Delaney için)

1.
("L'oiseau Charlie Parker")*

I
Bir kızıllar
ve pembeler heyelanı patlayan
cazın içine doğru

II
bu acemi asker**
devekuşu tüyleri takmış
sınır tanımıyor.

2.
(İsimsiz Suluboya Resim)

Ayakkabı tamircisi
Paris'te Harlem
gözleri(ni) eskiten.

3.
(İsimsiz)

Kan içinde
dans edip nasıl
kalınır aklı başında?

* Kuş Charlie Parker. (y.h.n.)
** Charlie Parker'ın Amerikan ordusundaki askerliğine gönderme. (y.h.n.)

4.
("Lithograph Afrique")*

Pembe ve yeşil ve
külrengi figürler atlıyor üzerinden gemi
iskeletlerinin değiyorlar bulutlara.

5.
("Portrait of Ella Fitzgerald")**

Burun. ağız. gözler.
yeşil. turuncu.
sarı ses iplik iplik...

6.
("Self-portrait")***

I
Daha kocaman bir göz
Seine nehrinde yüzen
diğer gözden

II
yeşil-esmer yüz
Afrika bukağısı, Avrupa
tasması pembe bedende.

---

* Afrika Litografı.
** Ella Fitzgerald'ın Portresi.
*** Otoportre.

İKİ HAİKU

(John Dowell'in Tranescape *resmine bakarken)*

1
Rengârenk kurdeleler
savrulmuş uzay boşluğuna tıpkı
şarkısını resmettiği gibi Trane'in

2
mavi akorların
sukûnetine
bürünmüş adam...

DÖRT HAİKU

(Max Roach için)

1.
yakalamam ve
irdelelem lazım
senin beynini.

2.
bırak reddedelim
bu sarı dolambaçlı yolunu
hafızanın.

3.
nasıl cesaret
eder harika ellerin
unutmaya seni?

4.
öpüyorum
şaşkınlığı her daim
gözlerindeki senin.

KIZ KARDEŞ HAİKU

(Pat için)

1
Taşıdın ne çok
sırrı uzun zaman
iç çamaşırlarında

2
müptela
reçele bala
geri adım atma

3
sonbahar yağmuru
güzel kokusunu getiriyor
kız kardeşin

4
gülümseyen
kristal parçaları
çekik siyah gözlerin

5
gezebilir mi el ele iki
küçük kız kimseye görünmeden
koskoca evde?

6
genç erkek... savaştan dönmüş...
narin duruşunu arzuluyor
güzel genç kızın

7
tanıdık biriymiş
gibi yanaşıp didikliyor
el değmemiş gövdeni

8
nasıl yumuşatılır
öğle sonrası tacizinin
sessizliği?

9
ipeksi parlaklığı
teninin koruyamaz ki
senden gidenleri

10
Birmingham
görmezden geliyor gözler
kış hapsini

11
doğmak
tecavüze uğramak
ani bir dalga her yolculuk

12
avare gezen
bir göze çevirdi seni
ellemeleri onun.

13
geceleri başparmağını
emişinin sesi
uğulduyor kulaklarımda

14
her sabah
annemizin sesi
tepelerin ardında.

ON BEŞ HAİKU

(Toni Morrison için)

1
Çok az şey biliyoruz
okyanusları, o özleyiş denizlerini
geçenlerin göçü hakkında;

2
çok hazır değiliz bizi
kemiklerimiz üzerinde asılı tutan
karaya çıkışlara;

3
başlangıçta
biz vardık ve onlar ve diğerleri
anlatılamayacak kadar kederli;

4
ya da hor görülmüş atalarından
önce getirilen. çok genç henüz
kıyımlar karşısında;

5
başlangıçta
hafıza sesten ibaretken daha. kemik
kokusu vardı. kangözyaşı.fısıltıağlayış;

6
ve geldik bir beden
taşımaya başladık ve gizlendik
ummaksızın hiçbir şey;

7
hep arayışı içinde
yaşam zevklerinin
ve vaazların;

8
yokluğunda
köklerimizdeki Tanrıların
yeni hafıza;

9
kaçışımızda yağmadan
galeyana gelmiş toprağa gömülüşümüzde
yeni hafıza;

10
yorgunluğunda yaşamın
dağların kırıldığını gördük
kafatasları, mor yıldızlar, geceler kapkara;

11
masumiyetimizi öven ağaçlar
üzerimize kolalanmış kemikler
giydiren yeni topraklar;

12
özbenliğimize yolculuğumuzda
inşaat yerlerinde, seferlerde
kendi ölümlerimizi bulmak için çıktığımız

13
başlangıçta
mavi gözlerin demirden
gözlere tuzağı vardı;

14
ölüme düşüyor her yeni hatıra
bilebilecek miyiz ah bir daha
artık bizimle olmayanı;

15
biz kendimiz ah
iyi olacak mıyız art arda gelen
kansütü dalgalarını tırmandıkça?

BEŞ HAİKU

(Kardeş Damu için)

1
İşaret ettin
zehirli yaralarla delirmiş
coşkun suları

2
sen dünya gezgini
dili ve dokunuşu
harmanlayan

3
görüyoruz
barışın öğrencilerini
sarıp sarmalayan ellerini

4
bu dünyayı yeniden
esenliğe kavuşturmak için
arı gibi çalışan

5
ipek gibi yumuşak
zarif siyah
gülümseyen adam...

ALTI HAİKU

(Cuernavaca'daki Elizabeth Catlett için)

1
Bize yeniden
teni ve rüzgârı hatırlatan
Senyora

2
öyle yardım ettin ki bize
birbirimizin nefesini
yakalamakta

3
bir kadının kolları
renkli rüyalarla
yukarıya tırmanan

4
Elizabeth
usulca kaydırıyor havuza
suyu öpen ellerini

5
seçip alıyorum
nefesini ve hatırlıyorum
kim olduğumu

6
ellerin
uğuldayan fırtınalarıdır
güzelliğin.

BEŞ HAİKU

1
Kokluyorsun lisanı
tıpkı havayı koklayan
köpek gibi

2
hissediyorum
alkışlarla başaklanmış
salgısını ağzının

3
renkli boncuklar
dökülüyor
parmak uçlarından

4
ayışığında
yanlış yola
sapan şiirler

5
sen pek hızlı konuşan
manikürlü şair
salınıyorsun ayna üzerinde.

İKİ HAİKU

(Ras Baraka için)

1
Ellerin
haykırıyor okaliptüs
şarkılarını

2
şiirlerin
sabah yağmurunun
kokusu.

ALTI HAİKU

(Oprah Winfrey için)

1
Ah duruluyoruz
birbirimizin
gölgesini

2
yaz zamanı
güller ele geçirilmiş
hançeremizde

3
sen
karşısına çıkarıyorsun kadınları
mezar kazıcıların

4
kahkahanda
doğum günleri yakalıyoruz
yabani renklerde

5
yitimin tedirgin
toprağından kurtardığın
kadınlar var yanı başında

6
birbirimizin
düşlerini soluyoruz
gözlerinde senin.

BEŞ HAİKU

(Sarah Vaughan için)

1
*Asılıyım havada**
dudaklarının gözetiminde
yelken açmışız denizlere

2
kenetli değil gözlerimiz
kaygı duymuyoruz birbirimiz için
ne biçim çiftiz biz?

3
nerede palyaçolar
evimi mühürlemekle mi
meşgul hepsi?

4
yokluğunda
evdeki nefesinin
yitiriyorum zamanlamamı.

5
Buraya gönderin palyaçoları
Yer mevcut
gökyüzünün üzerinde.

---

* "*Me in midair*" ve şiirdeki diğer italik alıntılar, Vaughan'ın icra ettiği şarkılar arasında özellikle anılan, Stephen Sondheim'ın aşktaki hayal kırıklıklarına değinen 1973 tarihli bestesi "Send in the clowns"a (Oraya palyaçoları gönderin) göndermede bulunmaktadır. (y.h.n.)

DOKUZ HAİKU

(Özgürlüğün Kız Kardeşleri için)

1.
(Kathleen Cleaver)

cıva gibi
gök gürlermişcesine konuşan
panter kadın

2.
(Charlayne Hunter-Gault)

yaz ipeği kadın
Güneyin örümcek ağlarını
yırtıp atan

3.
(Shirley Chisholm)

gördük senin
kadın tınını ayak izini kazırken
Kongre salonlarına giden yollara

4.
(Betty Shabazz)

dingin yüzün
bir yolun başına geldi
küllerden korkmayan...

5.
(Fannie Lou Hamer)

ayakların pamuk tarlasında
değiştirdin gözlerini
ülkenin

6.
(Barbara Jordan)

Teksas yıldızı
nefis sözcükler taşıyorsun
belinin kıvrımında

7.
(Rosa Parks)

rezerve koltuklardan
bize doğru yürüyen sabah
ışığının vaftiz anası

8.
(Myrlie Evers-Williams)

çekip aldın kadınları ve adamları
ölümün Güney
kayıtlarından

9.
(Dr. Dorothy Irene Height)

I
sözlerin
yardım etti anlamamıza
mucizesini kadınların

II
özöyküsünün
fırtınasında münzevi
kadın ...

BEŞ AŞK HAİKUSU

1
altında
cazibeli göğün öksürdün
kılıç şakırtıları gibi

2
kokun
kayıyor altına
tırnaklarımın

3
aşk
yürümek başlangıç noktasına doğru
cinayetlere karşı

4
çekirge adam
kadınların
tohumunu yiyen

5
dilin
dudaklarımdaki
pelte.

YEDİ HAİKU

(Aziz Augustine için)

1.
Hovardası Kuzey
Afrika'nın, sokakları ateşe veren
diz çökmeyi öğrenmezden önce siz

2.
anasının oğlu
Azize Monika'nın
memelerine asılan

3.
Milan
yontulmuş bel
çukurlarının âşığı

4.
yeniden icat
edebilir miyim senin paytak
yürüyüşünü Tanrı'ya doğru?

5.
diriltebilir miyim
senin damarlarının
içinde dikelen mezarları?

6.
tuz
saçabilir miyim
bacaklarından senin?

7.
icat edebilir miyim seni ve beni yeniden
sevmeye, kıpırtısız hale gelesiye kadar ben
ibadet etmeye, taş haline gelesiye kadar sen?

ALTI HAİKU

(Maya Angelou için)

1
Öğrettin bize
nasıl dua
edileceğini

2
şiirlerin
sarı dövmeler
sabah çiyi üzerinde

3
gözeneklerinin
gözünde
dans ediyoruz senin

4
nefes alıp verişin
aniden duruşunda
çözülüyor sırlar

5
gösteriyorsun bize
dünyevi benliklerimizi nasıl
düzenleyeceğimizi

6
şiirlerin
bir deniz kuşları
manzarası.

HAİKU KADIN

(La mujer de los ojos)

1
Sen... kadın
ipeğe
teslim ediyorsun silahlarını

2
geliyorsun
aramıza gösterişli
tenle

3
izin vermiyorsun
kanını koyulaştırmasına
zaafın

4
sen... içine çekiyorsun
sabahı tıpkı sırtını yaslar
gibi gözlerine.

HAFIZA HAİKU

1
üç-bacaklı bir
siyah çocuk olarak
geldim dünyaya.

2
ani yola çıkışlar
için ek bir bacakla
yanımda.

3
güneş altında
yürüdüm Birmingham'ın
hafif rüzgârlarında.

4
tek ses duyulmuyor
evde... döşemeyi yıkıyor
mutfakta biri.

5
sessizlik. çıt yok.
sarsıntıların uğultusu
sadece.

6
erkenci sabah
bir kan heyelanıyla
geliyor eve.

7
belirsiz yarım ay
zamanlarını sayıkladın
anacım hastanede bize.

8
neyi sorar kadınlar
çocuk doğumu hakkında
o an saniyeler içinde?

9
çok uzun sürmüştü
şeker komasındaydın
bütün gece.

10
dalga dalga akıyordu
hastane koridorunda
kan.

11
yaşam şarkısı
çıkarır mı kadınlar
ölüm izlerinden?

12
düşlerimde ben
ovaladım kollarını
pürüz kalmayana dek.

13
muhafaza ediyorum
geçici ölümünü senin
nereye gitsem.

14
çam ağaçları ve
kahkahalar sunuyorum
yolculuğun için sana.

15
duyuyor musun beni
dağda şarkı söylerken
sonsuz gök altında?

16
ben, raslantısal
yolcusu ölümünün,
büyütüyorum nefesini.

17
uyurgezerim
düşlerimde güneye
uçan bir turna sen.

18
her gün
duyuyorum sesini
ardında tepelerin.

HAİKU ŞİİR: 11 EYLÜL'DEN 1 YIL SONRA

Tatlı eylül sabahı
nasıl bu kadar hızlı değiştirdin giysilerini?

Saat 8.45'te bir salı sabahı
nedir ölen insanların sayısı?

Nasıl kendi kanının yetimi
haline gelir bir ülke?

Kişisel bir kan dökücülüğe mi
kurban gitti ölen bunca halk?

Müslümanlar, Yahudiler, Hıristiyanlar arasında
en çok kimi seviyor Tanrı?

Nasıl yitip gittin ey barış, benim
eşarbımı almadan omuzlarına?

Nasıl bir *cante jondo* duyulabilir ki
zorla kaçırılmış bir uçaktan?

Duydunuz mu galvanizli çeliğin
avlanmış bufalo gibi gürleyişini?

Dualar sürerken çöken cam kuleler
kalıcı misafirleri misiniz siz Tanrı'nın?

Niçin bazı günler bir dilencinin
kıyafetine bürünürler?

Nereden geliyor, mühürlenmiş doğumlara
küfürler savuran bu pornografik alevler?

Yaşam parçalarını mı arıyorlar
küllere parmak izlerini basarak?

Bağıra çağıra konuşan ölüm,
sadece kulağı işitmeyene mi sözlerin?

Neyi nasıl söyleyeceğiz
göğü kazıyan kemiklere?

Nedir şivesi yaşamın
pencereler sadece ölümü yansıtırken?

Hey ölüm! Sen, durmadan uçan gözü dönmüş pilot,
duyabiliyor musun bizi dokunurken dünyaya?

Bulutlara doğru yelken açan sesini
teşhis edebiliyor mudur hava akımları?

Ölüm uçup gider mi güneye
karardığı vakit gün?

Gördünüz mü kavrulmuş kemikleri
uyurgezer dolaşırlarken şehri?

Musa mı? Muhammed? Buda? İsa mı?
Bir araya getirecekler ölü sabahı?

Niçin yakaladın onları ölüm,
zincire vurdun kanatlarını?

Nasıl kendi kendine konuşan
biri haline dönüşüyor şu adam?

Niçin kızıl bir giysi içinde
vınlıyor gökyüzünde eylül?

Daha ne kadar sert uğuldamalı
kalplerimizin gözünü açmak için rüzgâr?

Nasıl çekip alırız saralı düşlerin
elinden yaşamlarımızı?

Nasıl yaşamalı Nasıl yaşamalı
hayata kaçak kan karıştırmadan?

Sadece bir doğu rüzgârından mı ibaret
kayda geçen damgaları külün?

Yıldızlar merhamet dileyerek
diz çökerler mi önünde herkesin?

Notlar*

s. 161 Max Roach (1924-2007): Modern cazın kurucusu sayılan, dünyaca ünlü Afrikalı-Amerikalı perküsyoncu, davulcu ve besteci.

s. 167 Emmett Louis Till: 28 Ağustos 1955'te Mississippi Money'de beyaz bir kadınla flört ettiği iddiasıyla öldürülen on dört yaşındaki Afrikalı-Amerikalı. Cinayet, Sivil Haklar Hareketi'ni başlatan gelişmelerin işaret fişeği olmuştur.

s. 170 Philadelphia Duvar Resimleri: Philadelphia mahalle kültürünü yansıtan yerel sanatçılar ve topluluklar tarafından yaratılan bir kamusal sanat projesidir. Şehir genelinde, Sonia Sanchez'in de resmedildiği yüzün üzerinde duvar resmi vardır.

s. 172 Nubia: Şairin beklenmedik bir şekilde ölen çok sevdiği bir arkadaşıydı. Bu şiir, cenaze töreni için yazılmıştır.

s. 173 Odetta Holmes (1930-2008): Şarkıları Sivil Haklar Hareketi'nin marşı haline gelen ünlü Afrikalı-Amerikalı şarkıcı, oyuncu, gitarist, söz yazarı.

s. 177 Richard A. Long: (1947-2013): Ünlü Afrikalı-Amerikalı edebiyat, kültür ve sanat tarihçisi, bilim insanı, eğitimci ve sanat koleksiyoncusu. Bu şiir, onuruna düzenlenen bir tören anısına yazılmıştır.

s. 177 "Tanabata": Yıldızlar hakkında yazılıp ağaçlara asılan şiire verilen ad. Ayrıca "Yedinci akşam" manasında, temmuz ve ağustos ayları arasında çeşitli günlerde yapılan, kökeni Çin Qixi Festivaline dayanan bir Japon Festivali.

s. 177 Luisa Moreno (1907-1992): Kaliforniya Sanayi Örgütleri Kongresi Konseyi'nin ilk kadın ve ilk Latin-Amerikalı üyesi, Guatemala kökenli, Amerikan işçi hareketinin önemli liderlerinden.

* Sonia Sanchez'in Morning Haiku kitabının sonuna eklediği notlar; bazı eklerle tarafımızca güncellenmiştir. (y.h.n.)

s. 178 Eugene B. Redmond (1937): St. Louisli, Siyah Sanatlar Hareketi ilkelerine bağlılığıyla bilinen Afrikalı-Amerikalı şair ve eğitimci.

s. 179 Ray Brown (1926-2002): Hard Bop tarzının önde gelen kontrbasçılarından, Afrikalı-Amerikalı caz müzisyeni. Bu şiir, ölümünden sonra radyoda onun müziğini dinledikten sonra yazılmıştır.

s. 181 Beauford Delaney (1901-1979): Ünlü Afrikalı-Amerikalı modernist ressam. Bu haikular, Philadelphia Sanat Müzesi'ndeki çalışmaları inceledikten sonra yazılmıştır.

s. 183 John Dowell (1941): Afrika kökenli Amerikalı sanatçı. *Tranescape*, ünlü caz müzisyeni John Coltrane'i resmettiği tablosudur.

s. 184 "4 Haiku" *(Max Roach için):* Müzisyenin Brooklyn'deki konutuna yapılan ziyaretten sonra yazılmıştır.

s. 188 Toni Morrison (1931-2019): Nobel Edebiyat Ödülü sahibi Afrikalı-Amerikalı yazar. Bu haiku, Morrison'ın *Paradise* romanını okuduktan sonra yazılmıştır.

s. 191 Kardeş Damu (Amiri Imara Smith, 1951-2006): Afrika kökenli ilk Amerikalı çevre aktivisti ve barış mücadelesi emekçilerinden, Barış için Siyah Sesler ve Ulusal Siyah Çevre Adalet Ağı'nın kurucusu.

s. 192 Elizabeth Catlett (1915-2012): Önemli bir yontucu ve grafik tasarımcısı. Yaşamını Cuernevaca, Meksika ve New York'ta sürdürmüştür.

s. 195 Ras Baraka (1970): Afrikalı-Amerikalı şair. Kendileri de şair olan Amiri ve Amina Baraka'nın oğludur.

s. 196 Oprah Winfrey (1954) Afrikalı-Amerikalı televizyon sunucusu, yapımcı ve yardımsever.

s. 198 Sarah Vaughan (1924-1990): Afrikalı-Amerikalı ünlü caz şarkıcısı. Bu haikular, Vaughan'ın "Send in the Clowns" şarkısını söylediği bir kaydı dinlerken yazılmıştır.

s. 199 Özgürlüğün Kız Kardeşleri: Renkli insanların eşitliği için savaşan yirmi Afrikalı-Amerikalı kadına yer veren bir interaktif multimedia sergisi.

s. 199 Kathleen Cleaver (1945): Kara Panter Partisi'nin aktif üyelerinden, hukuk profesörü.

s. 199 Charlayne Hunter-Gault (1942): Georgia Üniversitesi'nde öğrenim gören ilk Afrika kökenli Amerikalı öğrenciydi. Ünlü bir gazetecidir.

s. 199 Shirley Chisholm (1924-2005): Kongre'ye seçilen ilk Afrikalı-Amerikalı kadın; ABD başkanlık seçimlerinde büyük partilerden Afrikalı-Amerikalı ilk kadın aday; Demokrat Parti'den başkan adaylığı için yarışan ilk kadın aday.

s. 200 Betty Shabazz (1934-1997): Afrikalı-Amerikalı sivil haklar eylemcisi, profesör, Malcolm X'in eşi.

s. 200 Fannie Lou Hamer (1917-1977): Mississippi Özgür Demokrat Partisi'nin başkan yardımcısı, aynı zamanda oy hakları mücadelesi eylemcisi ve sivil haklar lideriydi.

s. 200 Barbara Jordan (1936-1996): 1973'ten 1979'a kadar Kongre üyeliği yapan Afrikalı-Amerikalı.

s. 200 Rosa Parks (1913-2005): Afrikalı-Amerikalı sivil haklar eylemcisi. ABD Kongresi tarafından "Modern Zamanlar Sivil Haklar Hareketinin Annesi" olarak adlandırılmıştır.

s. 201 Myrlie Evers-Williams (1933): Sivil haklar hareketi eylemcisi gazeteci. Hareketin liderlerinden olan eşi Medgar Evers'in 1963'te öldürüldükten sonra adalet mücadelesini otuz yılı aşkın süre devam ettirmiştir.

s. 201 Dr. Dorothy Irene Height (1912-2010): 1957'den 1997'ye kadar Ulusal Siyah Kadınlar Konseyi'nin başkanı ve Kongre Altın Madalyası sahibi.

s. 203 Aziz Augustine (MS 354-430): Kuzey Afrika'da yaşayan Berberi kökenli bir filozof ve ilahiyatçıydı. Çoğu uzman tarafından ilk Batılı otobiyografi kabul edilen *İtiraflar*'ı yazdı. Bu haikular, bir manastırda Aziz Augustine'in odasında bir hafta geçirdikten sonra yazılmıştır.

s. 205 Maya Angelou (1928-2014): Ünlü Afrikalı-Amerikalı şair, anı yazarı. Şiirlerinden Türkçeye aktarılan geniş seçki *Kafesteki Kuşun Şarkısı* adıyla Ayrıntı Şiir dizisinden yayımlanmıştır.

s. 207 La mujer de los ojos: "Gözlerin kadını" anlamına gelir.

s. 212 Cante jondo: "Derin şarkı" anlamına gelir.

İçindekiler

Sunuş *9*

Ben Bir Kadınım
(I've Been a Woman, 1978)

Eve Dönüş *29*
Zifirî Gecede Şiir *30*
Malcolm *32*
Kişisel Mektup No. 2 *35*
Babam İçin Şiir *36*
Şiir No. 3 *37*
Haiku *[sen hiç...] 37*
Blues *[gecenin içinde] 38*
Ardışıklar *39*
Haiku *[eğer...] 42*
Şiir No. 8 *42*
Burada *43*
Tanka *[bir mücevher...] 46*
Tanka *[sonbahar...] 46*
Sterling Brown İçin Yazılmış Bir Aşk Şiiri *47*
Kwa Mama Zetu Waliotuzaa *48*

Evkızları ve Elbombaları
(Homegirls and Handgrenades, 1984)

Aşktan Asla Vazgeçme *55*
Balad *61*
Yürüdüm Nice Zaman *63*
Morgantown'dan Geçerken *65*
Bir Pasifistin Kendini Ateşe Verişini Görmek *66*
Ezekiel Mphahlele'ye Mektup *67*

Soprano Gökyüzü Altında
(Under a Soprano Sky, 1987)

Soprano Gökyüzü Altında *73*
Philadelphia: İlkbahar 1985 *75*
Haiku *(Osage Avenue polisi için)* *77*
Sevgili Anne *78*
Sonbahar *82*
Fragman 1 *83*
Fragman 2 *84*
Haiku *85*
Alâkalışahsa *85*
Blues *[güneş battığında]* *86*
Şarkı No. 2 *87*
Bir Marş *89*
Mezuniyet Notları *91*

Arkadaş Evinde Yaralı
(Wounded in the House of a Friend, 1995)

Arkadaş Evinde Yaralı *95*
Anma *106*
Küçük Bir Ses Değil Bu *111*
Sanki (Haberleri Dinlermişçesine) *113*
Haiku I *(öldüm...)* *115*
Haiku 9 *(ölümümün...)* *115*

Evinizde Aslan Var mı?
(Does Your House Have Lions? 1997)

Babanın Sesi *119*

Davullardan Gelen Şarkı Gibi: Aşk Şiirleri
(Like the Singing Coming off the Drums: Love Poems)
(1998)

Dans Etmek *127*
Haiku (senin için) *127*
Tanka *(seni düşündüm...)* *127*
Blues Haiku I *(bırak...)* *128*
Blues Haiku II *(kardeşlik...)* *128*
Haiku *(rahmim...)* *128*
Aşk Şiiri *129*

Yeni Çalışmalar
(New Works, 1997-1999)

Benita Jones Konuşuyor *135*
Sabah Şarkısı ve Akşam Yürüyüşü *139*
Kayadaki Tatlı Bal *145*
Aaaayeeee Babo (Tanrıya Şükür) *149*

Sabah Haikuları
(Morning Haiku, 2010)

Haikuography - Haikuözgeçmiş *159*

On Haiku *(Max Roach için)* *161*
Duende *163*
İki Haiku *164*
Dans Haiku *165*
On Dört Haiku *(Emmett Louis Till için)* *167*

On Haiku *(Philadelphia Duvar Resimleri için)* *170*
Dört Haiku *(Nubia için)* *172*
Yirmi Bir Haiku *(Odetta için)* *173*
Üç Haiku *177*
Dört Haiku *(Eugene Redmond için)* *178*
Yedi Haiku *(Ray Brown için)* *179*
Altı Haiku *(Beauford Delaney için)* *181*
İki Haiku *(John Dowell'in Tranescape resmine bakarken)* *183*
Dört Haiku *(Max Roach için)* *184*
Kız Kardeş Haiku *(Pat için)* *185*
On Beş Haiku *(Toni Morrison için)* *188*
Beş Haiku *(Birader Damu için)* *191*
Altı Haiku *(Cuernavaca'daki Elzabeth Catlett için)* *192*
Beş Haiku *194*
İki Haiku *(Ras Baraka için)* *195*
Altı Haiku *(Oprah Winfrey için)* *196*
Beş Haiku *(Sarah Vaughan için)* *198*
Dokuz Haiku *(Özgürlüğün Kız Kardeşleri için)* *199*
Beş Aşk Haikusu *202*
Yedi Haiku *(Aziz Augustine için)* *203*
Altı Haiku *(Maya Angelou için)* *205*
Haiku Kadın *(La mujer de los ojos)* *207*
Hafıza Haiku *208*
Haiku Şiir: 11 Eylül'den 1 Yıl Sonra *212*

Notlar *215*

ISBN: 978-
9 786053 145400

THG
0493452
TAI

KDV'den muaftır.

Sonia Sanchez (1934) ABD'de 1960'ların başında gelişen Siyah Sanatlar Hareketi'nin kurucuları arasında yer alan Sanchez, Siyahların bireysel, toplumsal, siyasal eşitliği ve uluslararası kadın hakları mücadelesinde etkin bir figür olarak öne çıktı. Kişisel ve kolektif tinsel bölünmüşlüklerden sınıfsal çatışmalara, Vietnam Savaşı'ndan AIDS kurbanlarının dramına, yağmur ormanlarının katledilişinden küresel ısınmaya kadar birçok sorunu şiirlerinde, oyunlarında ve caz müzisyenleriyle gerçekleştirdiği sahne performanslarında cesurca işledi. Afrika kültürel belleğine dayanan söyleyiş ögeleri ve özgün Siyah sözcük haznesiyle yerleşik yazınsal dile meydan okudu. Haiku, doğrudan sözellik, blues, balad, teatral epik gibi farklı şiirsel biçimler altında geniş okur, dinleyici ve izleyici çevrelerinin dikkatini üzerinde topladı, yeni kuşak şairleri ve müzisyenleri etkiledi. Maya Angelou'nun "Edebiyat ormanında bir aslan", Toni Morrison'un "Bize şarkılar söylediniz, size borçluyuz" diye selamladığı Sonia Sanchez 1999 Langston Hughes Şiir Ödülü ve 2018 Academy of American Poets Wallace Stevens Şiir Ödülü gibi çok sayıda saygın ödülle onurlandırılmıştır.